

Academia Bârlădeană

Anul XIV, 2 (27), Trim. II, 2007

Revistă editată de Societatea literar - culturală "Academia Bârlădeană"
Președinte de onoare: C.D. Zeletin ● Președinte: Elena Monu

**Colegiul Național "Gheorghe Roșca-Codreanu" și
bustul fondatorului**

Activitatea Academiei Bârlădene

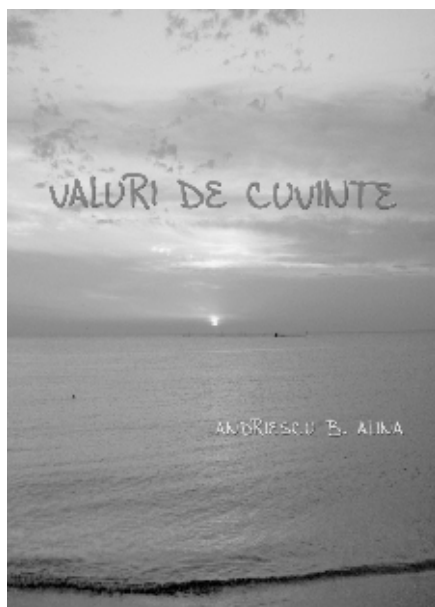
● E 1 aprilie și gândul mă duce la schița eponimă a lui I.L.Caragiale: constat însă că niciunul din membrii Academiei Bârlădene veniți la reuniunea de lucru nu pare a-și aminti de tradiția păcălelilor (mai mult sau mai puțin plăcute)!

În deschidere, Serghei Coloșenco prezintă primul număr pe 2007 al revistei Societății noastre și , pentru

că volumul de muncă este tot mai mare, propune suplimentarea numărului de membri ai colectivului de redacție.

În continuare, prezintă volumul de poezii al unei adolescente, elevă în Iași, Alina B. Andriescu. În „Valuri de cuvinte”, apărut la Editura Sfera din

Bârlad, în 2007, autoarea își pune întrebări despre viitor, răbufnind câteodată în tristeți amare.

D-na Elena Monu prezintă obiectivele reuniunii din luna mai: pregătirea unui nou număr al revistei și lansarea cărții „Pelerinaj printre orologii”, de Dumitru Nedelea, muzeograf ploieștean, fost custode al Muzeului Ceasului „Nicolae I. Simache”, fiul unuia dintre membrii Societății “Academia Bârlădeană”.

D-l Marius Chițiga, care se ocupă de realizarea site-ului Academiei, reamintește că are în continuare nevoie de informații privitoare la statutul instituției, la trecutul și prezentul ei.

D-l dr. Nicolae Botezatu donează alte numere din colecția revistei pe care o conduce, „Pagini medicale bârlădene”.

● O zi blândă de primăvară, cu o zi înainte de Sfântul Gheorghe, pare și mai frumoasă deoarece, într-un cadru natural și spiritual deosebit – la Mănăstirea Bujoreni –, se desfășoară reuniunea “Academiei” din 22 aprilie 2007.

Pe lângă membrii instituției, locul este plin de mireni din toată zona Bârladului și nu numai. Aici s-a lansat monografia „Mănăstirea Bujoreni”, realizată de prof. Gheorghe Gherghe, în colaborare cu fiica sa, Sidonia-Elena Diaconu.

După o scurtă slujbă, în numele gazdelor, părintele Atanasie mulțumește personalităților vasluiene și bârlădene pentru devotamentul manifestat față de acest lăcaș monahal și cultural, atestat documentar încă din 27 martie 1602.

D-na Elena Monu subliniază bunăvoința prea cucernicilor părinți de a găzdui desfășurarea acestui eveniment cultural într-un loc istoric, pe unde a trecut Ștefan cel Mare, de la a cărui urcare pe tron s-au împlinit 550 de ani.

Cartea este prezentată de câteva personalități ale culturii județene: Laurențiu Chiriac, Teodor Pracsu, Dan Ravaru, Constantin Asăvoaie,

Nicolae Ionescu.

Apărută la editura PIM din Iași, lucrarea este un studiu monografic complet, începând cu situarea geografică, urmărind apoi evoluția în timp a schitului Măgaru, devenit ulterior Mănăstirea Bujoreni. Folosind un material documentar bogat, autorii dau detalii despre oamenii care și-au legat destinul de acest loc, despre obștea mănăstirii etc.

Monografia surprinde și tradiția medievală a ctitoririi de către familii boierești, care conduceau sate, cu o viață creștină simplă. Plecând de la legenda icoanei găsite într-un stejar, autorii subliniază ideea necesității

construirii unui lăcaș de cult, ca o pavază creștină pentru zona Bârladului.

Într-o spiritualitate specifică Moldovei de Jos se înscrie obiceiul retragerii la schiturile din păduri, „catedrale ale neamului”, chintesență de spiritualitate ortodoxă, o spiritualitate trăită modest, nesppectaculos, de oameni având în suflet cultul arborilor, moștenire de la vechii daci.

În încheiere, autorul, Gh. Gherghe, a vorbit despre etapele muncii de documentare și redactare a unei cărți referitoare la monumentul arhitectural și la viața creștinească de acolo.

Într-o zi așa de frumoasă și de plină, hrănit spiritual, cum să nu spui din toata inima: Și eu am fost la Bujoreni în ziua de 22 aprilie 2007!

Cronicar

Apariția acestui număr a fost sprijinită financiar de domnul Ion Strătilă, din Piatra Neamț.

Ion N. Oprea

Personalități bârlădene**George Nedelea – om de cultură**

Dacă Dumnezeu ar fi reglat cu mai multă mărinimie ceasul biologic al gânditorilor de pe planeta Pământ, anul acesta, la 14 iulie, George Nedelea ar fi împlinit frumoasa vârstă de 104 ani (n. 1903).

Așa, generația mea, mai tânără, care l-am vizitat ani de zile, ca elevi de liceu la Bârlad, la Casa Națională „Stroe S. Belloescu”, unde funcționa Biblioteca municipală și Cenaclul literar „Al. Vlahuță”, un fel de urmaș sau tovarăș de drum cu „Academia Bârlădeană” iar George Nedelea îndeplinea atribuții de bibliotecar, dar era și strângător al producțiilor literare, ca secretar al Cenaclului, ni-l păstrăm și ne împospătăm amintirile despre el parcurgând rândurile scrise de C.D. Zeletin (colegul meu de școală și de cenaclu, Constantin D. Dimoftache) în „Oameni și vremuri la Casa Națională”, publicate în volumul „Bârladul odinioară și astăzi”, realizat de Romulus Boteanu, în 1984: „...O vreme l-am întâlnit zilnic pe George Nedelea... Imaginea lui de mărunț scit blond, veșnic posac, moșmondind mereu ceva numai de el știut, imagine severă care mă intimidă, ba chiar îmi dădea fiori, am purtat-o în minte, asociind-o cu privescările felurite ale biblioreveriei. Când am citit, tot la Casa Națională, „La Révolte des anges” a lui Anatole France și am încercat să mi-l închipui pe bibliotecarul Sariette mi-a răsărit în minte George Nedelea și de-atunci încolo n-am mai putut să-l despart pe unul de celălalt. Îl vedeam un împătimit al cărții, tainic și plin de bizariile coabitării livrești. Aveam să-l revăd tot la Bârlad, peste aproape trei decenii, în toamna anului 1972, la șezătoarea literară prilejuită de împlinirea centenarului nașterii lui G. Tutoveanu, când, spre stupefăcerea celor ce-l știau poet, a fost anunțat ca fiind de profesie... pensionar. Probabil așa dorise el. Modestia îi reușise o performanță tristă a sarcasmului. Într-adevăr, nu izbutise să-și adune poeziile într-un volum tipărit, așa că rămăsese tot... fostul funcționar de la Casa Națională, însă pensionat.

Aici activitatea lui se încheiase rotund... îmbătrânise, avea în toată înfățișarea ceva de pârlăgă spelbă, sărăcită de vânturile lui noiembrie. Atunci i-am văzut noblețea oboșită a ochilor și i-am întâlnit cu adevărat privirea. Mi-a zâmbit pentru întâia oară, dar și pentru ultima dată, deoarece el avea curând să se ducă, iar eu să rămân aici, ca să-i întârzii surusul ce avea de răscumpărat o copilărie întreagă...”.

Născut la Bârlad, George Nedelea a rămas al localității. Aici a copilărit, aici a învățat, a visat, a muncit și a scris pentru sufletul său și al nostru.

Bibliotecar la „Casa Națională”, ori funcționar la Arhivele Statului, George Nedelea a rămas un animator cultural care și-a unit dragostea pentru cultură și artă cu inițiativa și priceperea, făcând din experiența sa, alături de alți inițiați, ca G. Tutoveanu ori Virgil Caraivan, darul cel mai de preț - tinerilor. Încercările literare ale începătorilor, scoase din mapa sa, puse pe masa de lucru a unor experimentați precum G. Tutoveanu, Vladimir Cazacu, Ion Manta-Roșie, Hary Zupperman, Șeli Abramovici (Sanda Arnici), prof. Eugenia Tutoveanu etc. dădeau loc discuțiilor, cu toate că el, taciturnul, mereu mocnea dar ne copleșea cu producțiile proprii, întotdeauna proaspete, de actualitate și de o muzicalitate care îndemna la muncă, la depășire, lucru pe care mulți nu l-am reușit niciodată.

Mai în tinerețe, ni se spunea, el fusese alături de alți entuziaști, un creator de publicații și un publicist căutat, gustat, ca și acum. Prin 1925 crease și colaborase - alături de G. Tutoveanu, Tudor Pamfile, Toma Chiricuță, George Palady, Silvia Pan, George Ponetti, Zoe G. Frasin, Ion Paloda, Victor Ion Popa, Pamfil Șeicaru, C.Z. Buzdugan ș.a. la „Graiul nostru”, dar și la o altă publicație, „Vremuri bune”, care au avut viață scurtă, pentru că așa erau vremurile...

A colaborat la „Răzeșul” lui Caraivan (1926-1927), iar în 1932, împreună cu alți prieteni, a scos ziarul

„Veacul nostru”, dar în același timp scrie și trimite spre publicare poezii mai ales la „Cultura poporului”, „Universul literar”, „Săptămâna” (Ploiești), la „Moldova”, scos de Tutoveanu, ori la „Scrisul nostru”.

Mare iubitor al oamenilor - nu numai al timpului, toamnelor, primăverilor și florilor - dar mai ales al plugarului, el îi transmite acestuia din urmă strigăte de înfrățire cu pământul: „Eu ar și semăn, și prășesc/ Pământul mi-i prieten bun,/ Cu dânsul veșnic mă cunun/ Și numai pentru el trăiesc/ Și tot în el mă odihnesc// Când anii vieții mele apun.../ Eu ar și semăn, și prășesc,/ Pământul mi-i prieten bun („Rondelul plugarului”); iar în „Imn plugarului”, strigat repetat „Frate, plugar, frate”, termină într-un fel de odă adresată pământului: „Tu care-mi dai pâine/ Astăzi ca și mâine/ Și ești țării Scutul/ De când e-nceputul/ Binecuvântat/ Fii din leat în leat...”.

În perioada anilor de după 1925 și până la trecerea „dincolo de Styx”, George Nedelea rămâne atașat Academiei Bârlădene în cadrul căreia participă la manifestări de substanță, adesea confundate cu cele ale cenaclului amintit - Al. Vlahuță -, desfășurate nu numai la Bârlad, ci și în localitățile din împrejurimi.

În 1937, alături de un alt om de cultură, prof. G.G. Ursu, realizează, tot pentru tineret, primul volum al „Antologiei scriitorilor bârlădeni”, în care sunt prezentate nume scumpe nouă tuturor: Al. Vlahuță, Alexandru

Philippide, Iacov Antonovici, G. Diamandy, C. Hamangiu, Ionescu Raicu-Rion, G. Tutoveanu, G. Tașcă, Ion Palodă, Elena Farago, Ion D. Manolache-Holda, Virgil Caraivan, Gh. Drouhet, A. Mândru, N. Rădulescu-Niger, Nicolae Pandele, Corneliu Moldovanu, Gh. N. Munteanu-Bârlad, Mihail Galiță, I.E. Vasiliu, Maria Manoilescu-Condrea, N.N. Tonitza, Nicolae Gr. Patriciu, Toma Chiricuță, I. Gr. Oprîșan, George Cornea (Gh. I.N. Popa), Grigore Patriciu, Victor Ion Popa, Nicolae Bogescu, Const. Solomon, George Nechita, Ștefan Cosma și Vasile Damaschin.

Fără să se gândească la propria operă, rămasă neadunată, în postfața volumului, după ce își făcuseră datoria față de scriitorii originari din Bârlad, autorii promiteau „completarea necesară” cu un alt volum, care să cuprindă scriitorii ce aparțineau altor regiuni, dar cu formație bârlădeană, „unii foști elevi ai liceului Codreanu”: Vasile Pârvan, N. Petrașcu, G. Ibrăileanu, Tudor Pamfile, Pamfil Șeicaru, G. Palady, D. Fărcășanu, M. Lupescu, Em. Gîrleanu, D. Nanu, V. Voiculescu, M. Lungianu, V. Duiculescu, G. Ponetti. Silvia Pan, I. Laur, Cezar Cristea, Marieta Creangă, Zoe Frasin, Al. Lascarov-Moldovanu, I.M. Rașcu, Aurel Lambrino, D. Vasiliu-Bacău, G.M. Vlădescu, C.R. Crișan, I. Valerian, Donar Munteanu și C. Popescu-Gruia.

Spre maturitatea deplină a colaborat și la „Părerii”, „Părerii tutovene”, „Steagul roșu”, dar și la revista „Lumina”, a lui Lazăr Beneș. N-a uitat nici de alte publicații: „Albina”, de exemplu. În 1948 trăiește bucuria că, participând cu fabula „Viespea și furnica”, la un concurs literar organizat de revista „Albina”, obține una din cele patru mențiuni pe țară, din juriul concursului făcând parte personalități de primă mărime a timpului: G. Galaction, N.D. Cocea, I. Călugăru, D. Corbea, Al. Cazaban.

Avea experiența altor reușite: „Mai ast-vară,/ Într-o seară/ Două muște/ Se certau nevoie mare!/ Ba, ajunseră-ntr-o vreme/ Nu numai să se blesteme,/ Ci-nđârjite fiecare/ Să se muște.

De la ce-a pornit pricina/ Și a cui fusese vina/ Ne-o vor spune singurele/ Numai ele:// - „Eu, surată, face una,/ Am muncit întotdeauna!/ Uite, astăzi,

spre exemplu/ în loc și eu să contempul/ Ziua asta cu-atât soare,/ Cum de mult n-am mai văzut,/ Treab-atâta ce-am făcut/ Că mă mir de stau-n picioare!”// - „Și eu nu? Crezi că dormii,/ Ori am lăinicit prin vîi?”/ Țip-a doua îmbufnată./ „Fără mine nici o roată/ De la moară/ Nu se mișcă, surioară.../ Eu sunt cheia și lăcatul,/ Am murit? Îi mort tot satul/ Tu, muncești în bătătură/ Numai pentru-o biată gură,/ Dar pe mine/ Mă întinde orișicine!/ Așadar,/ E-n zadar/ Să te lauzi cum o faci/ A mea-i muncă, tu să taci!”// Și de-aicea, Doamne Sfinte,/ Dă-i cu gura înainte/ Încât cele două muște/ După cum am spus/ Mai sus/ Au ajuns ca să se muște!// Un biet melc/ Codobelc,/ Ce pe-acolo se-ntâmplase/ Și ascultase,/ Fără voie tevatura,/ Zise-abia deschizând gura:/ „- Cine-ntr-adevăr muncește,/ Nu se laudă prostește” („Două muște”, fabulă, în „Lumina” nr. 10-12, decembrie 1945).

„Într-o bibliotecă mare/ Dintr-un oraș oarecare,/ Că-l chema Bârlad, Vaslui,/ Importanță mare nu-i,/ Mai acum un an sau doi,/ Cum se-ntâmplă și-ntr-oi/ Unei Cărți gust fi veni/ Pe alta a dojeni:// „-Dă-te, soro, la o parte,/ Dă-te mai încolo, zic!/ Vai de cel ce are parte/ Să te-atingă doar un pic,/ Îl sufoci cu-a ta duhoare!.../Ești de-o murdărie crasă/ Asta e înfățișare?/ Uite, eu, sunt tot frumoasă,/ Astăzi parcă-s tipărită!/ Nici o filă răvășită.../ Chiar coperta mi-i curată/ Cum a fost de prima dată./ Tu, ești însă o rușine!/ Doamne, cum să scap de tine/ Să nu te mai văd deloc?”// Ș-aici Cartea cea frumoasă/ Astăzi parcă tipărită,/ Fără-o filă răvășită,/ A tăcut, fiind convinsă/ Că vecina-i e învinsă./ Totuși, foarte curioasă/ Va răspunde dumneaei./ Și răspunsul a venit/ Prompt, cum nu l-ar fi gândit:// „-Dragă, ai dreptate mare,/ Prost arăt la-nfățișare,/ Foile-mi abia se țin/ Și pătate sunt din plin,/ Iar coperta măzgălită/ Peste tot și jerpelită!.../ Dar te-ai fost, tu, întregat/ Mâni prin câte am umblat?/ Ochi câți s-au plecat pe mine/ 'N clipe grele ori senine?/ Unii poate-au plâns pe pagini,/ Ca și toamna pe paragini,/ Precum alții-or fi zâmbit/ Când de tot m-au dezvelit!/ Tu, nici când n-ai fost în stare/ Să te miști din raftul grav!/ Nici o mână, mi se pare,/ Nu te-a scuturat de praf,/ Nu ți-a răsfoit vreo filă/ Știi, măcar așa în silă,/ Ca să simți și tu

fiorul/ Ce ți-l lasă cetitorul!.../ Ș-acum vîi să-mi faci morală?/ Cap fără de socoteală!/ Eu te iert însă, vezi bine,/ N-am chef să mă cert cu tine!” („Două Cărți”, fabulă, în „Lumina”, nr. 15-16, aprilie 1946).

Pe măsura trecerii anilor poezia lui George Nedelea capătă adâncime, fiecare din ele arătându-ni-l ca un cetățean al urbei de care nu s-a desprins până în luna aprilie 1975, dar și un sentimental nepotolit (vezi „Rondel nepotului meu”, 1955, dar și rondelul „Florile”, dedicat celei care i-a purtat de grijă în ultimii ani de viață, ca un semn de adio nu numai de la viață, dar și de la ființa de care se atașase).

*

Plecarea „dincolo de Styx” ne-o înfățișează impecabil Dumitru Nedelea, fiul său, în „Bârladul odinioară și astăzi”, reprodus și în revista „Academia Bârlădeană” nr. 24/ 2006: „...Drumul până la Bârlad mi s-a părut o veșnicie. Gara Bârlad părea pustie, n-am mai găsit pe peron pe omulețul acela care era atent la geamurile vagoanelor ca să mă vadă și apoi să mă îmbrățișeze spunându-mi: „Bine-ai venit!” M-am îndreptat cu pași grăbiți spre casă și, ajungând la „Constructorul”, fosta casă (fabrica) de pâine Xenakis, am început să urc strada din copilărie având limpede în memorie rondelul scris de tata, în anul 1969: „Îngândurat sau plin de bucurie/ Cum trec și poate, cine știe/ Cu fiecare pas ușor sau greu,/ Aceeași stradă din copilărie/ Pe care înălțam câte un zmeu,/ Pe strada asta trec din ani mereu:/ Îngândurat sau plin de bucurie” („Rondelul străzii mele”).

Casa mi se părea mai mică, iar cei doi pomi de lângă gard aveau aspectul unor steaguri coborâte în bernă. Cum am deschis poarta casei, așa cum o știam eu din copilărie, m-a întâmpinat doamna Calotă (cea căreia i-a fost dedicat rondelul „Florile”, n.n.) cu vădit regret în suflet și cu ochii în lacrimi: „Ați venit prea târziu, a decedat la spital” (era aprilie 1975, n.a).

Momentul descris îmi aduce în memorie versurile din „Rondelul ultimei plecări”, publicat în „Lumina” din luna noiembrie 1946: „Într-o zi cu nor ori soare/ Ai s-auzi că nu mai sunt,/ C-am plecat fără cuvânt/ Fără nici-o-mbrățișare!.../

- continuare în pagina 20 -

REMEMBER

La 22 mai 1957 se stingea din viață, la București, poetul G. Bacovia, unul dintre cei mai mari poeți români, ce s-a impus prin lirica sa simbolistă și preexpresionistă. Poet al nevrozelor, cultivând o „poezie de senzații”, G. Bacovia este creatorul în literatura română a unui univers halucinant, cu totul specific, dominat de „suflarea morții” („Dicționar cronologic”).

Oferim spre lectură Memoriul poetului cu scrisul său de mână.

Memoriu

Original din orașul Băcău, m'am născut în anul 1884, luna Septembrie 4:

Studiile primare și liceale le-am făcut în orașul natal, iar cele universitare la București și Iași, unde am obținut Diploma de licență în Drept în anul 1911.

Activitatea literară începe din anul 1900, colaborând cu poezie și proză la revistele: „Literatură”, „Artă”, „Românul literar”, „Noua Revistă Română”, „Flacăra”, „Viața Literară” și la altele.

Am condus revista „Orizonturi Noi” și împreună cu G. T. Tabacaru „Ateneul Cultural” din orașul Băcău.

Primum meum volum de poezii „Plumb” a apărut în anul 1916 în editura „Flacăra”; a II^a ediție, la Rămânul Sărat, scoasă de câțiva prieteni; a III^a ediție „Ancora” 1929.

Al II^{le} volum „Cântec Târziu” prima ediție la Băcău în 1926, și a doua împăccușă cu volumul „Plumb” în Ediția „Ancora” 1929.

În anul 1926 am publicat proză poetică „Bucăți de Noapte” editată de domnișoara R. G. Grigorescu.

În anul 1930 editez volumul „Cău Noi” poezii, la revista „Cronica”.

În anul 1934 a apărut în editura Fundațiilor Culturale Regale, volumul antologic „Poezii”.

În anul 1936 în editura „Alcalay” am publicat „Comedii în Fond”.

În colaborare la ziarul „Curentul” am publicat romanul „Cântec Târziu”, și fragmente în „Viața Literară”, actualizându-le și pregătindu-le pentru a apărea în volum.

Opera mea a fost elogios apreciată și consacrată ca un curent poetic original și de mare însemnătate.

Ca atare am fost distins cu cel dintâi premiu de poezie al „Societății Scriitorilor Români”

Premiu de poezie al „Ministerului Artelor”.

Premiu național „Regele Carol al II-lea”.

Decorat cu meritul cultural „Mențiune”

Decorat cu „Meritul Cultural” în grad de
Cavaler cl. a doua. Decret N° 935/1932 și N° 2599/1935.

Poeziile mele au fost traduse în antologii
în limba maghiară, germană, franceză,
cehă și polonă.

Ca student am fost suplinitor în învățământul
primar, cântă timp; apoi, copist la Prefectura
Bacău, avansat subșef de birou, la aceeași
Prefectură, în urma absolvirii studiilor univer-
sitare. La Stat am ocupat dif. funcții, timp
care nu mi-am produs nimic.

După o întrerupere de slujbă din cauză de
boală, am fost numit impiegat la Ministerul
Instrucției și Cultelor; apoi șef de birou la
Ministerul Muncii.

În anii 1921-23 am suplinit catedra
de desen și caligrafie la școala normală
și școala comercială din orașul Bacău;
am funcționat și la „Direcția Culturii Popo-
rului”, iar de atunci, până în prezent, tot
din cauza sănătății, n'am mai ocupat
nici-o slujbă, iar anii scrșiți la Stat nu mi-au produs nimic.

N'am căsătorit în anul 1928 cu Agatha
Grigorescu, scriitoare și profesoară de curs secundar,
dar, cu un salariu în medie de 7000 lei.

Din această căsătorie am un fiu Gabriel
în vârstă de 8 ani în cursul primar.

Gh. Vasiliu-Bacovia

23 Octombrie 1939

Gh. Râmboiu-Bursucani

HAIKU-URI DE VARĂ

Vară în prag -
Covor multicolor, țesut
De primăvară.

Părășiți de flori -
Pomii-și etalează - acum
Pruncii de smarald.

În cireșul copt -
Salbe de inimioare
Zâmbesc soarelui.

Undue-n soare
Vii covoare de topaz -
Lanuri de grâu copt.

Dalbe zâne
Plutesc pe-oglanda lacului -
Nuferi în floare.

Sub streșini, pe grinzi
Risipă de tandrețe -
Rândunici flirtând.

Pe-oglanda apei -
Tronează maiestuos, un
Pâlc de lebede.

Dimineța-n zori -
Bobițele de rouă
Sărută iarba.

Zdrențe gri, de nori
Zburdă-n fața soarelui -
Ciuntindu-i trupul.

Moțâind pe cer
Visează pământul - mamă -
Norii de ploaie.

S-agită-n văzduh
Nori de plumb și de păsări -
Miroase-a ploaie.

Arc de foc pe cer
Zâmbește mănoasei ploi -
Curcubeul.

Își pleacă fruntea
În fața părintelui -
Floarea soarelui.

Și-admiră tatăl
De la răsărit la-apus -
Floarea soarelui.

În via coaptă -
Graul și mierlele
Zoresc culesul.

Botează flora
Cu bobite de cristal -
Roua-n zori de zi.

Mic nor zgomotos
Spintecă brusc văzduhul -
Roi de-albine-n zbor.

Veghează apa
Adulmecându-și prada -
Picioaroangele.

S-aruncă spre cer
Spărgând oglanda apei -
Peștii din lacuri.

Își smulg din apă
Hrana cea spre ființă -
Pescărușii.

Pete de viață
Pe oglanda lacului -
Rațe sălbatice.

Roiuri astrale
Ne fură privirile -
Bolta-nstelată.

Vieți minuscule
Scânteiază văzduhul -
Licurici seara.

Spintecând norii
Croiește drum ploilor -
Fulgerul vara.

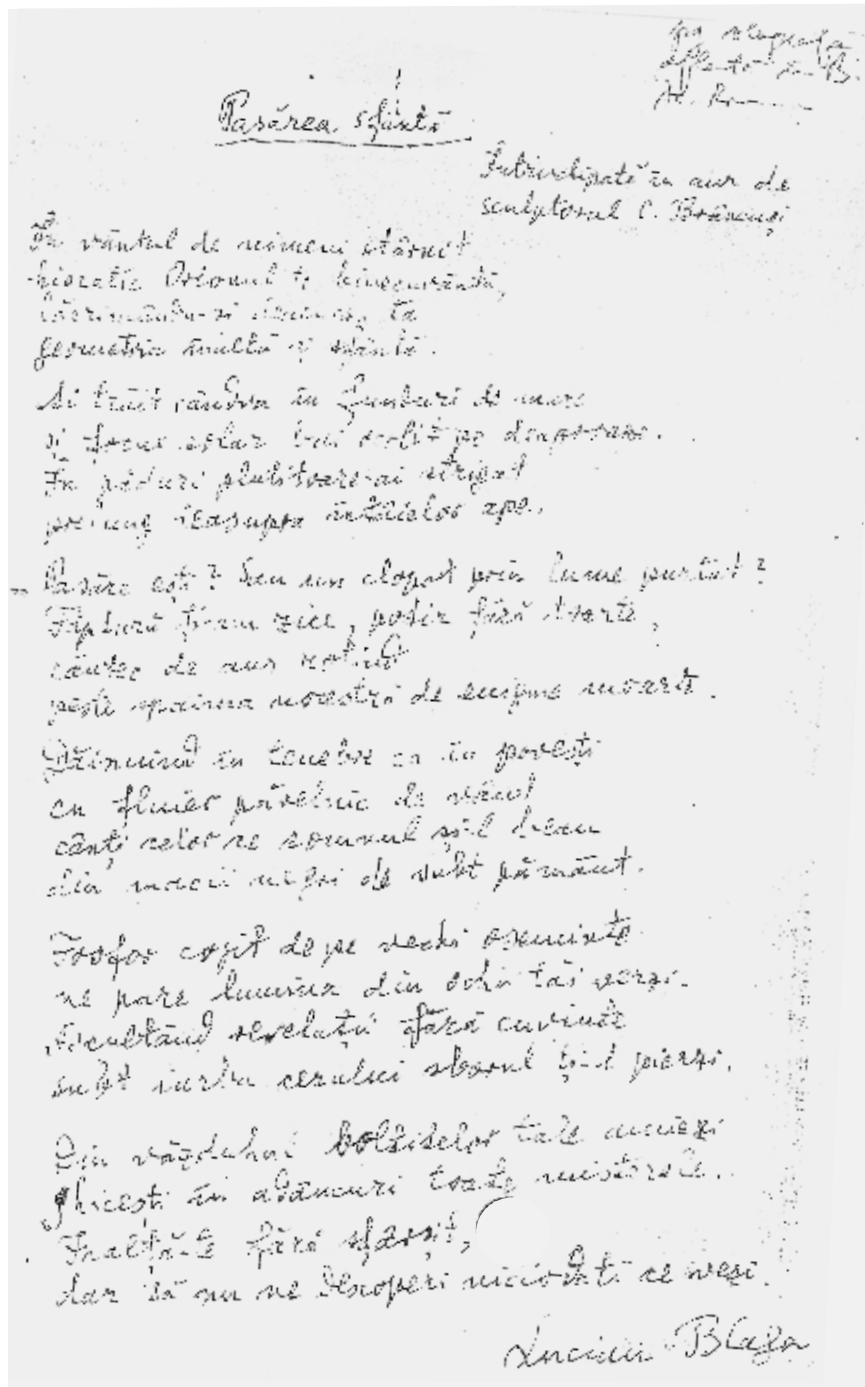
Între sol și cer -
Doar norii lugubri, ce plâng
Cu lacrimi de-argint.

Văzduhul cerne
Bobițe reci de cristal -
Ploaie de vară.

Stropi rebeli, de-argint
Explodează-n ferestre -
Plouă năvalnic.

REMEMBER

Personalitate marcantă a artei sec. 20, sculptorul **Constantin Brâncuși** (1876-1957) se remarcă prin esențializarea formelor și concentrarea maximă a expresiei. Un simț foarte modern al formelor în spațiu a adus la crearea multor opere remarcabile, din care excelează „Pasărea măiastră”. Reproducem poezia pe care **Lucian Blaga** i-o dedica sculptorului.

POETUL VLAHUȚĂ

D-l Al. Vlahuță strânge, din incidentul jubileului său de douăzeci și cinci de ani de activitate literară, opera sa poetică în volumul *Poezii* (București, Socec). Dl. Vlahuță e singurul dintre discipolii lui Eminescu care s-a putut menține alături de maestru. Deși felul inspirației și desăvârșirea formală a versurilor sale se leagă de-a dreptul de opera lui Eminescu, felul de a vedea lumea, ideile sale filosofice, au totdeauna o notă individuală foarte pronunțată, așa încât e mai presus de orice îndoială că d-l Vlahuță ar fi scris și fără să fi cunoscut opera lui Eminescu, aceleași poezii, probabil în altă formă. Deosebirea esențială între cei doi poeți e temperamentul lor: la Eminescu pasiunea e stăpânitoare și izbucnește în puternicile-i versuri, sentimentul îi călăuzește mersul gândurilor, zburciunile sufletesc îi influențează convingerile; la d-l Vlahuță, dimpotrivă, pasiunea lipsește aproape cu desăvârșire sau apare potolită de raționament. La mormântul iubitei, când durerea adâncă îi arată toată nedreptatea acestei vieți omenești, într-un moment de deznădăjduire îndreptățită, ridicând brațul împotriva Cerului, dar în clipa următoare brațul îi cade, gestul de revoluționar se schimbă în ingenuitate cucernică înaintea aceluiași Cer, care e prea de tot mareș, pe care maiestos alunecă luna și vederea căruia îl convinge că trebuie să existe o putere dumnezeiască. Cu totul altfel sunt versurile lui Eminescu din „Mortua est” și poetul acesta care întrerupe blestemul împotriva iubitei când zărește o lacrimă în ochii ei, nu e în stare să-și plece genunchii înaintea unei puteri universale ce l-a nedreptățit. În monologul „Din prag” d-l Vlahuță se înfățișează în unul din acele momente supreme ale vieții, când moartea ne cheamă cu glas ademenitor. Și dacă nu săvârșește fapta, nu l-a împiedicat teama de a muri, de a se preface în nimica, ci vecinicia acestei stări de neființă, acel „niciodată” îngrozitor care-l face să exclame: „înaintea morții mele, moartea dragostei de viață”. De pe fiecare pagină a acestui volum se desface, precum a observat atât de just d-l I. Gorun într-o dare de seamă, ca centrul tuturor preocupărilor poetului, iubirea, sub toate înfățișările ei: iubirea senzuală sau ideală a bărbatului și a femeii, iubirea duioasă și blândă de copii, iubirea mare de viață, iubirea învăpăiată a poporului. Pentru toate formele iubirii a găsit expresia poeziei și chiar satirele sale mușcătoare se îndreaptă, în fond, numai împotriva celor ce nu cunosc sau profanează iubirea. Traducerile din Ada Negri, a poetei înrudite uneori sufletește sfârșesc acest volum care e una dintre puținele capodopere ale literaturii noastre.

Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)*, Biblioteca „Minervei”, nr.49, Ed. Minerva, București, 1909.

Diana Stoica

Semne poetice. Câmp și șes în imaginarul poetic eminescian

CÂMP Termenul *câmp*, sinonim în planul denotației cu *câmpie*, comportă în sfera dezvoltării semantico-poetice forme paralele, manifestate în interiorul categoriilor gramaticale. În organizarea internă a semnului poetic, alături de neutru *câmp* - *câmpuri*, „poetul readuce din limba textelor vechi masculinul *câmp* - *câmpii*: „*Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de Maur*” (O. I, 43), „*Așternându-l peste câmpii cei odată înfloriți*” (O. I, 45) (D. Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, Editura Junimea, Iași, 1979, 67). Dacă forma de neutru mai păstrează dualitatea între masculin și femininul *câmpie*, care e prolifică, generatoare de creație, instituind astfel un raport cu concretul, cu organizarea lumii, semantica masculină implică o modalitate de organizare cosmică și terestră, asociată privirii demiurgice.

Astfel, în organizarea mitică a lumilor din *Memento mori*, întemeiate pe principiul acvatic, semnul poetic *câmp* se constituie în spațiu nemărginit, sustras unei delimitări concrete: „*Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de Maur*” (O. IV, 112), „*Vezi Iordanul care udă câmpii verzii Palestine*” (O. IV, 115), iar în sintagmă cu *haos*, devine sugestie a nelimitării cosmice, raportată la întrebările despre esența ființei: „*Cine-a pus aste semințe, ce-arunc ramure de raze,* / Într-a *caosului câmpuri*, printre veacuri numeroase” (O. IV, 147)

În dimensiune mitică, *câmpul* ca determinant al substantivului *față* sugerează, în reprezentarea Nordului, întruparea visurilor de mărire (înfrângerea lui Napoleon), natura încărcându-se cu atribute umane ce dezvoltă imagini plasticizante: „*Ș-atunci Nordul se stârnește din ruinele-i de gheață,* / *Munții plutitori și-i sfarmă și pe-a câmpurilor față* / *El ridică visuri nalte...*” (O. IV, 146).

În interiorul naturii geologice, care cunoaște o ipostază temporală, *câmpul* devine matrice a ființării: „*Eu pasu-ndrept colo înspre cărunții,* / *Gigantici muri ce-n câmpii îi sădi firea.*” (O. IV, 208).

Pe fondul asigurării unei stări de armonie a universului terestru, semnul poetic *câmp*, în relație cu imaginea

râului, încărcat cu funcție ontologică, instituie o stare de visare, sugerată de epitetele *molatec și dulce*: „*Molatic și dulce prin câmpuri se pierde* / *Poeticul râu*” (O. I, 247), devenind spațiu al armoniei cântecului, sau al trăirii visului de iubire: „*Pe câmp se văd două ființe ușoare* / *săltânde pe-un cal*” (O. I, 3).

În legătură cu latura imaginantă a ființei umane, *câmpul* se constituie în proiecție a visurilor de iubire: „*Pe-a gândurilor câmpuri, din ocean de vise* / *În sânta mea junie al tău chip îmi surâd*” (O. IV, 480) sau ca dimensiune interioară a trăirilor afective, funcția expresivă fiind marcată imperativ, într-o chemare ce sugerează aspirația spre realizarea armoniei prin iubire: „*În câmpul speranțelor vină, Ondină!*” (O. IV, 34).

Prin raportare la universul copilăriei, starea de reverie, provocată de privirea astrului nocturn, relevă ființei umane un univers investit cu atribute mitice: „*Răsare luna, mi bate drept în față:* / *Un rai de basme văd printre pleoape,* / *Pe câmpii un vâl de argintie ceață*” (O. IV, 354).

În interiorul raportului ființă umană (ființă poetică) - ființa lumii, limbajul lumii se refuză înțelegerii, prin imposibilitatea trăirii în temporalitatea copilăriei. Totuși ființa se deschide, ieșirea în *câmp* sugerând starea de copilărie regăsită, momentul suprapunerii celor două dimensiuni: „*Astfel zise lin pădurea,* / *Bolți asupra mi clătînând* / *Șuieram la ei chemare* / *Ș-am ieșit în câmp răsând;* // *Astăzi chiar de m-aș întoarce;* / *A-nțelege n-o mai pot...* / *Unde ești copilărie,* / *Cu pădurea ta cu tot?*” (O. I, 111).

În *Melancolie*, ruptura interioară a eului poetic este transpusă naturii exterioare prin sugestia imaginii ruinelor într-un *câmp* solitar: „*Văzduhul scânteiază și ca unse de var* / *Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.*” (O. I, 69).

Prin elemente specifice instituirii unei atmosfere pastorale, momentul înșării din *Sara pe deal* este perceput vizual, dar și auditiv prin *toacă, clopot*, care prin rezonanță acustică se circumscriu unui ritual al amurgului, creând astfel sugestia unei temporalități arhaice sacre: „*Și osteniți*

oameni cu coasa-n spinare / *Vin de la câmp;* *toaca răsună mai tare,* / *Clopotul vechiu împlu cu glasul lui sara*” (O. I, 231).

În perspectiva ipostazei istorice a ființei umane, spiritul național, evocat prin *plaiuri, câmpii*, se instituie în proiecție a dorului: „*Un suflet nu mai plânge,* în doru-i se avântă / *L-a patriei dulci plaiuri, la câmpii-i răsători*” (O. I, 6), absolutizarea trăirii fiind resimțită într-o permanentă armonizare a elementelor: „*N-oi uita vreodată, dulce Bucovina,* / [...] / *Râuri resăltânde printre stânce nante* / *Apele lucind-n dalbe diamante* / *Peste câmpii-n zori*” (O. I, 9).

În alt registru, în ipostază istorică, *câmpul*, prin sensul noțional al termenului, se constituie în spațiu al luptelor militare: „*Călăreții împlu câmpul*” (O. I, 148), tensiunea confruntării fiind resimțită în dimensiune cosmică: „*Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie*” (O. I, 148).

ȘES Semnul poetic *șes*, termen din câmpul geografic, se înscrie în sfera imaginilor văzute ca orizontalitate, înțelegând prin sensul său denotativ întinderea nesfârșită, sugestie a dimensiunii spațiale nelimitate. Într-un fragment în proză, Eminescu stabilește coordonatele semnificante ale lexemului *șes*: „*Șesul nemăsurat seamănă în adevăr cu marele ocean în formă solidă. Milă cu milă se întinde în apăsătoare monotonie care tenfioră și nu e întreruptă nici prin sat, nici prin casă, nici prin arbori. Numele <<Pusta>> înseamnă pustie [...] Cea mai adâncă tăcere domnește în pustiu și, dacă o întrerupe strigătul unui păstor sau mugetul unei turme, tonul te sperie care, adus de aripele vântului în ureche, nu știi de unde vine.*” (O. VII, 324).

Termenul *șes* își dezvoltă semnificațiile poetice de la imaginea întinderii nemărginite: „*sub cerul plin de nouri vezi șezu-n răsărit* / *Întins în zare lungă și fără de sfârșit*” (O. IV, 537), la sugestia scurgerii ireversibile a timpului, prin intermediul unei comparații explicite „*Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri*” (O. I, 201), unde, alături de sintagma poetică *nori lungi*, interpretată de Alain Guillerrou ca fiind simbol al visurilor

(Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1977, 465), evocă pierderea unei stări de fericire: „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară, / Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară / Povești și doine, ghicitori, eresuri” (O. I, 201).

În perceperea lumii mitice, ieșită din timpul profan, **șesul** este integrat spațiului sacru, prin prezența elementului acvatic, încărcat cu funcție mitică: „Spune-o veste cum că-n țara unde fug a lumii zile / [...] E un loc cu apă vie într-un șes încântător” (O. IV, 149).

Cadrul mitic este creat prin imagini plasticizante – **șesuri crețe**, rezultat al acțiunii vântului – văzute într-o eternă unire a elementelor: „Prin codrii lor prin șesurile crețe/ De-a vântului suflare-mbălsămată, / Din munții-n nori și prin pustii mărețe, / Urbile-antice strălucind s-arată” (O. IV, 207).

În alt context, **șesul** în relație bipolară cu **muntele**, se constituie în unitate integratoare a ipostazei istorice a ființei naționale cu ființa lumii: „Când Ștefan se suie călare pe cal / [...] Răsună pământul de tropotul des, / De-atâtea oștire de munte, de șes, / Răspunde sunare din nouri” (O. IV, 547).

BIBLIOGRAFIE

I. Opera lui Mihai Eminescu:

Mihai Eminescu, **Opere** (Ediția critică întemeiată de Perpessicius și continuată de P. Creția și D. Vatamaniuc).

vol. I, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București 1939;

vol. IV, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1952;

vol. VII, Editura Academiei, București, 1977.

*

Lucrare realizată în contextul grantului *Dicționarul limbajului poetic eminescian*, care se realizează la Facultatea de Litere a Univ. „Al.I. Cuza” Iași, coordonat de prof. univ. dr. D. Irimia.

Zâna Tămășanu

130 de ani de la Războiul de Independență Ecurile literare ale acestuia în opera scriitorilor români

Anul eroic 1877 rămâne înscris nu numai în istorie, dar și în literatura noastră ca un monument de mare efervescență estetică, pentru elogierea actului epocal al Independenței. Asemenea trezire totală și spontană a conștiințelor literare se mai întâlniseră la Revoluția de la 1848 și la actul Unirii de la 1859. După încheierea victorioasă a războiului, apar opere literare ce consemnează măreția actului de la 1877.

V. Alecsandri scrie ciclul "Ostașii noștri", Al. Macedonski - "Armatei române și stegarul", nu fără importanță fiind și aportul unor poeți și prozatori mai mărunți ca George Sion, George Crețianu, Gr. Bengescu. Mai târziu, când s-a filtrat și sedimentat în conștiința națională, devenind o amintire încadrată într-o aură legendară, apar volumele "Cântece de vitejie", "Războiul nostru pentru neatârnare și povestea unei coroane de oțel", de G. Coșbuc, "Amintirile căprarului Gheorghiiță" și "Povestiri din război", de M. Sadoveanu.

Războiul de Independență a fost lupta populară care a câștigat și azeziunea oamenilor simpli și a combatanților reflectat în creații folclorice cum ar fi: "Frunzuliță flori mărunte/ Trec Dunărea ca pe punte,/ Trec soldații Dunărea/ Câte doi alătura/ Și la Plevna se ducea/ Iar Plevna e răcoroasă/ Cine intră nu mai iasă/ De la Plevna până la Lom/ N-a rămas picior de om".

Dacă în aceste versuri se vede gravitatea conștiinței ce privește lucid gravitatea operațiilor, în altă parte, versurile populare au o vioșie comunicativă, povestind cu detașare desfășurarea evenimentelor sângeroase. Aspectul epistolar și ritmul de horă va fi preluat de G. Coșbuc în "O scrisoare de la Muselim-Selo" și "Hora de la Grivița".

"Frunză verde și-o lealea/ Și-am trecut și Dunărea/ Ne-a sunat și trâmbița/ Pe câmpul din Grivița/ Când trâmbița răsună/ Osman-Pașa tremură/ Bate pușca, tunul bate/ Bate Plevna de departe/ Și-ți mai spun lele-o poveste/ Că Plevna azi mai este".

Din pleiada poezilor care și-au pus lira în serviciul națiunii, alături de N. Scurtescu, Scipione Bădescu, Petre Dulfu, Gr. Bengescu scrie "Marșul anului 1877". Sensul poemului e redeșteptarea marilor virtuți naționale în armata noastră de atunci, de mare valoare, comparabilă cu cea a trecutului glorios: "Calcă române plin de mândrie/ Ridică-ți fruntea sus nesfârșit/ Căci sub picioare oarba trufie/ A păgânimei tu ai zdrobit! "...

Paginile pline de vibrație pe care V. Alecsandri le-a închinat ostașilor noștri rămân ca o pagină strălucită în opera lui literară. Ciclul începe prin a înregistra ecoul internațional al evenimentelor care onorează pe combatanți: "Astăzi lumea ne cunoaște, roman zice, viteaz zice". În "Balcanul și Carpatul", poetul imaginează o înfruntare alegorică între cele două tipuri de munți despărțite de Dunăre, ca simboluri a două lumi. Balcanii îmbătrâniți reprezintă trecutul, Carpații - munții tineri - sunt expresia lumii noi, a adevărului și a libertății. Ostașii noștri nu formau o armată de uniforme ("purtam opinci, sumani, ȋtari și cușmă") și erau plecați de acasă, de la plug, nu pe câmpurile de instrucție.

Dacă la Alecsandri războiul are un aspect patriotic-optimist-festiv, la Coșbuc, după trei decenii de la câștigarea Independenței, confruntarea are un caracter mai uman, nu lipsit de tragism. Eroii sunt mai cu seamă răniți, dorobanți pe patul de moarte. Coșbuc evocă indirect evenimentul prin documente simbolice atestate, scrisori, ordine de luptă, note de jurnal, convorbiri între combatanți. Coșbuc extrage întotdeauna o morală superioară: solidaritatea, prietenia, dragostea de patrie și de familie.

Ecurile războiului sunt semnalate și în proză. Romanul "În război", de Duiliu Zamfirescu, tradus în limba franceză, a făcut cunoscut străinilor valoarea militară și eroismul soldaților noștri. Alături de personaje fictive apar și personaje reale, ca maiorul Șonțu și căpitanul Valter Mărăcineanu, căzuți la datorie.

Al. Odobescu a evocat eroismul de sacrificiu al oștenilor, devotamentul și demnitatea acestora și într-o conferință ținută la Ateneu, alți scriitori au evocat în operele lor Războiul de Independență: "În război" - Al. Vlahuță, "Acasă și în război" - Jean-Bart, "Curcubeu peste Dunăre" - Demostene Botez. Aproape toți scriitorii români au consemnat în operele lor actele mărețe ale luptătorilor români, în Războiul de Independență, război ce a culminat cu marea victorie finală de la 1877-1878.

Mircea Coloșenco

Poetul vânător de umbre: Coriolan Păunescu

Romanul vieții unui poet, în cazul unei personalități complexe/dominante/contradictorii, care se numește Coriolan Păunescu, cu preocupări multiple (gazetărie, practică și în județul Vaslui, didactică agricolă în institut de învățământ superior ș.a.) nu constă numai în devoțiunea pentru artă, în genere, pentru arta cuvântului, în special, în căutarea febrilă a satisfacțiilor afective, ci în peregrinările sale prin straniețea acțiunii poematice ca atare.

În două decenii, 1982 (anul debutului editorial, cu **Iarbă solară**, Junimea) – 2002, au văzut lumina tiparului două plachete de versuri (dintre care una pentru copii, **Iarnă cu ștrengari**, 2001), care sunt concentrate în jurul unor tematici/idei/sentimente, fiecare în parte precum niște cicluri de sine stătătoare și, totuși, făcând parte din marea sa disponibilitate poetică, ca o amprentă inconfundabilă: solarul/stelarul.

Dar această disponibilitate poetică se regăsește în cartea sa de reportaje (**Adresa mea, prezentul**, Albatros, 1985) și, mai obsedant, în volumele de proză (**Întâlnirea de sub stele**, Albatros, 1989; **Drumul zimbrului**, Porto-Franco, 1995), în care lirismul pare aparent mascat de scene narative pe jumătate fantastice și jumătate senzaționale. Căci, așa cum se și intitulează una dintre cărțile sale de versuri – **Cumplitul joc de-a poezia** (Scriptor, 2000) – seriozitatea demersului artistic-literar constă din consemnarea trăirilor în registrul tragic al creației. Cu zece ani mai înainte de acest „cumplit joc”, poetul clama în volumul **Joc alb** (Porto-Franco, 1990): „Îl admir pe omul care merge/ cu tălpile goale pe cer/ fără teama ciudată și paralizantă/ de-a călca noaptea pe Lună” (*A fugi cu spaima lumii în suflet*) sau „Doamne, iar duce drumul tău/ înspre Muntele Măslinilor?/ Pentru ce te

zidești în trup/ și ne pedepsești cu iubirea,/ pentru ce se vorbește în numele tău/ când decad semințiile?” (*Iar tu stai blând și drept*). Între aceste borne existențiale – călătoria abisală și iubirea hristică -, poezia lui Coriolan Păunescu își desfășoară aripile imaginative de egocentrism romantic în spații galactice, dar și cuantice, cu detalii plastice maiestose, inspirate și ademenitoare.

În ultimul său demers poetic, placheta **Vânătoare de umbre** (Scorpion, 2002), întrebările, ce și le pune poetul, cad ghilotină: „Am fost pe rând: savant, edecar/ și sacagiu./ Dar câte n-am fost/ într-o singură viață de om -/ câte n-am fost?/ Și de câte ori pe râu/ nu mi-a fost spartă gheața?” (*Dificultățile mele*), drept pentru care se revoltă: „Nu mai vreau să mai lucrez/ la institutul morții din tragicul Est./ vreau să emigrez incognito/ în afara Pământului./ Sunt plictisit de discursul vostru/ infatuat/ și nu mai vreau să votez/ stereotip” (*Refuz*). Autobiografia sa lirică se încheie cu un portret/parodie: „Sunt fiara hăituită/ de mării vânători/ însângerată de un glonte/ asupra-i tras cu ură/ și-alerg cu spaimă-n suflet/ din noapte până-n zori -/ în fiecare clipă-mi/mor clopote pe gură./ Târziu m-apasă/ o cizmă pe grumaz,/ trei trandafiri se-mpurpură-n/ zăpadă -/ mă clatin ca o apă/ stătută/ într-un iaz/ și-adorm în ghiara păsării/ de pradă” (*Vânătoare de umbre*).

Revoltat și amenințător, deși-i bolnav de blând ce este, trăind într-o lume a sa, pe lângă care „civilizația va deturna/ o genă/ ultrasecretă!” (*Eveniment*), Coriolan Păunescu se dovedește a fi un poet pasional și confesiv, autor de mici crochiuri, adevărate tablouri vivante în versuri echilibrate, cu imagini când escatologice, când paradisiace, într-o simbolistică turbure de lirism discret și de vocație deplină.

Vorbe despre artă

Cel mai bun critic de artă este individul la care simplitatea gusturilor și susceptibilitatea față, de toate influențele umane înving contingentele unei culturi strănte și speciale.

Pentru a găsi frumusețea nu e de-ajuns să străbatem întreaga lume, ci este nevoie să o avem în suflet, căci într-altfel nu o vom descoperi niciodată. Partea intimă a frumuseții are un farmec mai delicat decât acela pe care ni-l dă talentul în materie de suprafețe și contururi, mai delicat decât acela pe care ne învață să-l realizăm regulile artei. Partea aceasta intimă este o împrăștiere de raze a caracterului omenesc din operă - un grai minunat, tradus în piatră, pe pânză sau în sunetele muzicale, al celor mai adânci, și totuși al celor mai simple atribute ale naturii noastre; și, deci, ale celor mai inteligibile în ultimă analiză, pentru sufletele care au aceste atribute. [...]

Proportional cu forța sa, artistul va găsi în operă un mijloc de manifestare a propriei lui ființe. Materialul necesar expresivității nu trebuie să stăpânească talentul artistului; dar, mulțumită nevoiei sale de a se spovedi, diamantul va deveni ceara în mâinile sale și îi va îngădui să se manifeste, în chip potrivit, în toată plenitudinea talentului său. Scriitorul nu trebuie să adopte un suflet și o cultură convențională și nici să se intereseze de moda din Roma sau din Paris. Dar casa, clima, felul de viață pe care sărăcia și hazardul nașterii i le-a făcut atât de odioase și totdeodată atât de dragi în coliba de lemn cenușiu și necioplit din marginea unei mahalale sau în cocioaba din fundul unei păduri, sau în locuința neîncăpătoare în care a suferit nemulțumirile și înșelăciunile sărăciei de la orașe, - va putea fi pentru el, ca și alte condiții, - simbolul unei gândiri care se împrăștie fără deosebire peste tot.

R. W. Emerson

Serghei Coloșenco

Colțul enigmistului

ȘARADA

Șarada, după DEX, este „un fel de ghicitoare în versuri sau formată din cifre simbolistice, desene, care propune aflarea unui cuvânt cu ajutorul părților sau silabelor lui, fiecare dintre acestea având o semnificație proprie”. De aici vine și expresia: *A vorbi în șarade*, adică a vorbi cu aluzii, enigmatic, puțin inteligibil. DEX-ul mai oferă etimologia cuvântului ca fiind franceză: *charade*.

Cunoscutul teoretician al enigmisticii românești, Gheorghe Sanda, în cele două volume ale sale, „Ghidul enigmistului”, Editura Albatros, ediția a II-a, București, 1977, 285 p. și „Enigmistica de la A la Z. Dicționar – Ghid practic”, Editura Tehnică, București, 2000, Biblioteca Ludică nr. 6, 255 p., definește șarada ca fiind o „problemă enigmistică ce constă în despărțirea unui cuvânt în mai multe părți care coincid sau nu ca silabe”, și dă modul cum se creează o șaradă: „se definește fiecare parte, apoi și cuvântul rezultat din combinarea acestor părți [...] La compunerea unei șarade trebuie să se pornească de la idee, nu de la cuvânt”.

Gheorghe Sanda face în cele două volume istoricul șaradei, din care spicuim:

- a fost lansată în secolul al XVIII-lea în ziarele franceze „Mercure Galants” și „Mercure de France”;

- în 1799, cuvântul „charade” este întrebuițat pentru prima dată în „Dictionnaire de l'Academie”;

- din 1842 apar șarade în ziarele din Franța, iar între „Journal de Paris” și „Mercure de France” are loc o veritabilă întrecere câștigată de ultima publicație, care oferă cititorilor o șaradă fără soluție, dar care a făcut multă vâlvă: *Quatre membres sont tout mon bien: mon demier vant mont tout et mon ne vaut rien*, în traducere: patru părți sunt toată averea mea: cea din urmă prețuiește cât întregul și întregul nu prețuiește nimic. Dezlegarea acestei șarade este: ZERO; „averea” era constituită din cele patru litere, iar 0 de la sfârșit însemna tot zero.

Se știe că papa Pius al IV-lea este autorul unei șarade ajunsă celebră în timp, iar papa Leon al XIII-lea a publicat mai multe șarade în ziarul „Vox Urbis”.

- Enciclopedia italiană, ediția 1951, vol. 31, p.151, consideră că șarada provine din proverbul *charar* (a flecări), dar și de la derivarea posibilă din celticul *chawar*, care se traduce în italiană prin *gioco*, adică joc.

- La noi, șarada s-a introdus în secolul al XIX-lea, când în Apus nu mai era la modă. În cartea „Flori de scaieți pe malul Dâmboviței”, sunt nouă șarade în chirilice, din care cităm:

Cu cea dintâi pe tine,
Iubite, te numesc.

A doua-mi pare bine
Când nu o întâlnesc,
Căci fulgeră și tună
Când omul astfel va,
Și fumează și sună
Și moartea poate da.
O plantă cunoscută
Prin totul îți numesc
Ce e la toți plăcută,
Căci n-o disprețuiesc.

Dezlegare: TUTUN (TU-TUN)

Autorul enumeră o serie de publicații care au inserat în rubricile lor enigmatice numeroase șarade: „Curierul veseliei” (1884), „Ilfovul” (1885), „Magazinul literar”, Bacău (1888) ș.a.

În „Albina” (1897) au apărut mai multe șarade propuse marelui public în cadrul unor concursuri cu premii în cărți sau portrete ale unor personalități ale culturii noastre.

1) Partea întâia e o vocală,
A doua un mineral
Ce-l puneți la tencuială.
Întreg de-l ghiciți... halal!
Căci el rob pe cât trăiește,
Banului se dăruiește.

(A-VAR)

2) Prima parte o cunoaște
Și copilul când se naște.
Ce-a de-a doua-i simțământ

Care-l ai până-n mormânt.
Vorbă-ntreagă nu-i o artă
Ș-o ghicești de ai o hartă.

(A-FRICA)

La toate acestea de mai sus venim și noi cu câteva date: în „Curierul românesc”, întâia publicație bucureșteană în limba română cu alfabet chirilic, scoasă de Ion Heliade Rădulescu, la îndemnul lui Dinicu Golescu (și se pare pe banii acestuia), a apărut săptămânal/bisăptămânal cu intermitențe, între 8 apr. 1829 – 19 apr. 1848 și, pentru o perioadă scurtă, 29 nov. – 17 dec. 1859, când se includ și cele două șarade pe care le reproducem mai jos. Autorul lor este Ion Heliade Rădulescu, a doua fiind inspirată de Iancu Văcărescu.

Șaradă*

Am cap? E jăț, haina-n spate:
N-am? Dau nume bucurate.
D-avut, vrut coad-am dovada
Mă vezi întreg? Sânt șarada.
(Kokonîța)

Dezlegarea va urma, de va fi trebuință.

[Nu a mai apărut]

* „Curierul românesc”. Gazetă administrativă, comercială și politică, II, nr. 59, duminică 5 oct. 1830, p.236.

Calambur șaradă*

[fără semnătura autorului]
Întreg învăț fel de fel
Capul meu adeverează.
Sânt e slova după el.
Jumătate cin-să crează,
Că dau nume l-al meu fel
Și-ntregi rudele-mi vechează?
Dezlegarea: Dascăl (da-s cal).

* „Curierul românesc”. II, nr. 62, joi 16 oct. 1830, p.248.

Șarada cunoaște variantele:

- șarada simplă
- șarada din fraze
- șarada alternă
- șarada înlănțuită (ligamentată)
- șarada alfabetică
- șarada capcană (cursă)
- șarada în acțiune.

Victor Ion Popa

Despre imoralitate

- urmare din numărul trecut -

Trăim într-o epocă de adevăruri goale. S-ar zice: o epocă de realități practice. Gândirea trecând peste nivelul ei obișnuit a pierdut contactul cu mulțimea, întocmai ca și poezia. Fiindu-i foarte greu să ajungă până la ele, cititorul mediu a căutat o literatură pentru înțelegerea lui. Și, dacă se poate, pentru nevoile lui.

În vremea când bărbații ședeau cu spada la brâu și calul înșăuat la scară, gata să plece în fiecare zi la bătaie și în fiecare clipă să înfrunte sabia ieșită după colț, femeia era o făptură mai rară. Pasă-mi-te ședeă oblonită în casă, înfășurată în haine până la vârful pantofilor, până la podul palmei și până la rădăcina gâtului.

Vederea gleznei era un colț de rai, iar un trup gol de femeie vis pe veci neînfăptuit. Taina întreținea visul. Visul depășea realitatea. În sfârșit, omenirea avea vreme să viseze.

Astăzi timpul s-a scurtat iar lumea s-a înmulțit. Nu se mai însoară nimeni cu castelana de peste țară, după tabloul pe care i-l aduc peșitorii. Te duci cu trenul, ori zbori cu avionul.

Fotografia ți-a umplut ochii de trupuri goale, adevărate, nicidecum rotunjite într-un penel de maestru. Strada e plină de femei și plajele ți le arată mai mult decât dorești. Cu ce naiba mai poate să te mintă scriitorul ca să-ți trezească în tine strunele adormite? Cu „Paul et Virginie”?

Dar, pentru Dumnezeu, suntem prea lucizi ca să nu ne dăm seama de adevăr. Și adevărul acesta stă cuibărit în afundul cărnii și al sufletului nostru. Trebuie să intrăm cu mâna până în coate dacă vrem să-i dăm de capăt, nu să smiorcăm pe faldul unei crinoline.

E altceva dacă operația e prost făcută. Înseamnă că chirurgical a fost nedibaci și atâta tot. Același cuțit și aceleași tăieturi, pot să fie salvatoare, atunci când mâna n-a fost să dea greș.

*

Prin 1925 eram în Berlin. De cum intrasem în oraș, mă uimise nesfârșita mulțime a revistelor ilustrate cu fotografii de femei goale, reviste puse în toate vitrinele, aflate în toate mâinile, privite de toate felurile de ochi.

Mă mai nedumerise cortegiile lungi făcute sâmbăta, pentru ieșirea la câmp și în păduri, a tinerilor berlinezi, băieți și fete, în amestecată tovărășie. Se întorceau luna dimineată, după două nopți dormite de-a valma, în aer tare de câmp, în miros ațâțător de sulcină și levănțică.

Pensionarul cuminte și bun, cu care tăifăsuam ceasuri întregi pe o bancă în Tiergarten, mi-a lămurit:

- „E nevoie de toate astea. Tinerețea noastră de azi a ieșit vlăguită din război și din foame. Dragostea sufletească dă naștere la poezii frumoase, atâta tot. Noi însă avem nevoie de copii sănătoși ieșiți din trupuri bine încordate. Werther a făcut foarte bine că s-a sinucis. Copiii lui - dacă i-ar fi avut - n-ar fi putut duce o pușcă în spate”.

- „Bine, dar asta sună a imoralitate”, i-am răspuns eu.

- „E o chestie de dicționar”, mi-a întors bătrânul. „Atunci însă în dicționarul dumitale moralitate ar însemna „sinuciderea unei nații”.

Oare n-o fi ceva de aflat asupra imoralității și prin întâmplarea de mai sus?

*

Eram coleg de clasă cu George Cuza, pe vremea când tatăl lui era prieten de politică și năzuinți cu Nicolae Iorga.

Într-o zi - mi-a spus George Cuza - ieșeau de la o conferință toți trei. Profesorul Iorga spunea niște lucruri de-ar fi cutremurat din temelii până și pe adepții liberalismului exagerat. Bătrânul Cuza tăcea însă îmbufnat și

fără chef, stingherit din pricina feciorului său care asculta.

La un moment dat, N. Iorga râde către George:

- „Ei, Georgică, ce-i fi zicând tu de mine, când mă auzi vorbind lucruri de astea?”

Iar Georgică, ireverențios și deștept, a răspuns pe loc:

- „Zic că dumneata le spui și tata le face!”

Credeți că ar fi rău dacă în definiția imoralității s-ar ține seama și de întâmplarea de mai sus?

*

Dar la urma urmei, n-o fi o greșală de măsură? Dacă imoralitatea și moralitatea sunt noțiuni care variază cu vremea și locul, n-a fi oare mai just să le delimităm după ceea ce poruncește mentalitatea vremii, decât să delimităm vremea după măsuri care aparțin altor veacuri?

De ce nu se măsură atunci cu măsura rafinaților eleni, care puneau pe Zeus, cal alergăreț după femei, în dulcea tovărășie a tânărului Ganymede, iar pe Oedip îl sileau să-și amestece familiile într-un chip așa de ciudat, încât micul Costin, băiatul lui Iosif Nădejde, n-a înțeles să-i eticheteze altfel decât cu:

- „Niște porci, toți!”

Fără punerea la punct și zi a dicționarului, lupta împotriva imoralității seamănă ca două picături de apă cu lupta pe care o duceam eu cu trenurile când eram mic: puneam pe șină o pietricică mare cât buricul degetului.

Doina Teodoru-Gavriliu

Nunta primăvăratecă

În grădină-i nuntă mare!
Vișinul în haină albă,
Parfumat și pur, stă-n soare.

Îmbrăcat în floare roz,
Cavalerul de onoare,
E gutuiul japonez.

Însă vișinului-mire
Îi fac curte ne-ncetat
Roiuri dese de albine.

Oare unde-i cea aleasă?
lat-o-n stratul de narcise
'mpodobită ca mireasă.

Toți nuntașii sunt veniți:
Turturele, pițigoii
De petrecere-s gătiți.

La așa obrăznicie
Scoate-un șuier șugubăț
Mierla neagră și zglobie.

Voalurile vapoase,
Trena lungă, diafană-o
Duc pansele mătăsoase.

A venit ca lăutari
Stolul gălăgios de vrăbii,
Ce-și dreg glasurile tari.

Cam la nouă săptămâni
Așteptăm să strângem rodul
Nunților de prin grădini

Elena Monu

Toader Costache Venin (?1690-1740)

Toader, al treilea fiu al lui Vasile Costache 2/III și al Caterinei Toderașcu Cantacuzino, a primit la botez numele bunicului matern. Ascendenta maternă explică înrudirea fiilor (5) și fiicelor (3) lui Vasile Costache, atât cu Cantacuzinii din Moldova, cât și cu cei din Țara Românească.

Familia a locuit în casele de la Roșiești (astăzi comuna Roșiești, județul Vaslui), domeniul moștenit, în parte, sau dobândit prin danii și cumpărături de la răzeși sau la Bărlălești (comuna Epureni, județul Vaslui), unde Vasile Costache își făcuse gospodărie, cu acceptul fratelui Costache Costache, care i-a cedat o parte din moșie. Altă reședință a soților Vasile și Caterina au fost casele din Iași, situate în apropiere de Școala Vasiliană, unde, credem, a învățat Toader și frații săi: Constantin, Gavril, Grigoraș și Vasile.

În adolescență, Toader a primit o grea lovitură la dispariția tatălui, Vasile vornicul, mort în pribegie în Muntenia (1703). După săvârșirea din viață a lui Vasile Costache, șefia familiei a revenit lui Lupul, unchiul lui Toader; fiii marelui vornic rămânând în grija lui Constantin Negel. Posibil ca în iunie 1711 Toader să-l fi însoțit pe Lupul Costache la mănăstirea Bursuci, unde acesta s-a refugiat cu frații și nepoții săi.

Prima informație despre activitatea publică a lui Toader datează din 18 mai 1712, când Nicolae Mavrocordat voievod hotărăște să se judece conflictul între marele spătar Ion Palade, cu Gavril Costache vel clucer și fratele său Toader postelnicul, pentru morile pe care dâșii le aveau pe râul Bârlad. Întrucât marele postelnic era grecul Ramadan, Toader nu putea fi decât postelnic al doilea, slujba deținută, poate, înainte de această dată, în a doua domnie a lui Mihai Racoviță (1707-1709).

Slujba de postelnic impunea un anumit nivel de cultură și, obligatoriu, cunoașterea limbilor greacă și slavonă. De aceea, Nicolae Mavrocordat i-a dat, în ianuarie 1714, lui Constantin Costache vel stolnic și celui de-al doilea postelnic misiunea de a-l primi la Focșani și de a-l aduce la Iași pe Hrisant, patriarhul Ierusalimului. Cunoscând calitățile tânărului Toader, Mihai Racoviță, rudă și protector al Costăcheștilor, l-a introdus în cancelaria domnească pe postul de logofăt. Ion T. Sion a semnalat manuscrisul unui letopiseț al Moldovei, „ce l-au făcut cu cheltuiala Toader Costache 3 logofăt în anul 7234” (1726). Frații Constantin, Gavril și Toader Costache s-au remarcat printre cei mai fideli și activi sfetnici ai domnitorului Mihai Racoviță.

Ascensiunea fraților Costache și, implicit, influența lor în treburilor Moldovei a continuat în timpul primei domnii a lui Grigore «II» Ghica (1726-1733). Costăcheștii sau Gavrileștii, termen preferat de Necula, ocupau poziții importante în sfatul domnesc: Constantin Negel, mare hatman, Gavril, mare paharnic, vărul lor, Iordache Lupu, mare stolnic. Raportul numeric dintre boierii pământeni și greci înclina în favoarea primilor, dar ultimii (Constantin Ipsilanti, Andronache Vlasto) sunt cei ascultați de către Grigore «II» Ghica.

În ceea ce-l privește pe Toader, acesta își pierduse slujba de logofăt al treilea înainte de 27 iulie 1729, când domnul Ghica întărește hotărârea divanului referitoare la litigiul dintre personajul nostru și Mihalache, fiul lui Panaite. Din ispisoc

reiese ca Toader Costache adusesese în fața divanului probe pe baza cărora instanța hotărăște să-i dea satele Popești și Măndrești, ținutul Cărligătura, în calitate de „ginere lui Costin”. Fără a menționa numele soției, ispisocul dovedește că Toader se căsătorise înainte de 1729. Pentru a-l identifica pe Costin, am avut în vedere sensul larg al termenului ginere în epoca medievală, care cuprindea nu numai pe soții fiicelor, ci și pe soții nepoatelor de frate sau soră. Am folosit două documente, ambele datând din 20 aprilie 1740. Unul dintre ele se referă la un Constantin Costin, care dăruiește mănăstirii de la Iași satul Zastinca, ținutul Soroca, moștenit de la tatăl său, Costin Neniul, pentru „vecinica pomenire... a noastră și a surorii noastre Maria”. Prin coroborarea cu ispisocul din 1729, l-am identificat pe Costin cu Constantin Costin, fiul lui Gavril Costin Neniul de la 1680. Zapisul de danie poartă semnăturile: Costandin Costin Neniul, Toader Costache vel spătar, Manolache Costache vel stolnic. Al doilea zapis se referă la dania lui Constantin Costin Neniul, care încredințează stăpânirea unor moșii „nepotului nostru Toader Costache vel spătar și nepoatei noastre Maria”. Rezultă că biv vel paharnicul Constantin Neniul a avut o soră Maria, iar aceasta a avut o fiică tot Maria, soția lui Toader Costache. Tatăl Mariei a fost Pătrașcu Catargiu.

Relativ la demnitățile lui Toader, izvoarele documentare îl atestă mare stolnic la 10 septembrie 1730. Din altă parte aflăm despre Toader Costache stolnic care, în vara anului 1727, îl înștiințează pe cumnatul său Constantin Conachi, soțul surorii sale Paraschiva, despre răscoala tătarilor din Crimeea. Toader nu s-a lăsat atras în diversiunea lui Iordache Lupu și a socrului acestuia, Dumitrașcu Racoviță, care urmăreau înlăturarea lui Grigore «II» Ghica de la domnia Moldovei.

În anul 1731, Toader stolnicul împreună cu frații săi și alte rude s-au implicat în complotul lui Iordache Lupu Costache, care viza ca și cel din 1727 schimbarea lui Grigore «II» Ghica cu un domn pământean, ales de boierii țării. Nicolae Iorga a văzut în acești boieri opozanți domnului fanariot un „partid național”. După înăbușirea conspirației, Grigore «II» Ghica i-a pedepsit pe frații Costache, cu excepția lui Toader care și-a păstrat funcția.

Toader nu mai figurează ca mare stolnic între boierii lui Constantin Mavrocordat (1733-1735), deoarece în cronici apare ca titular Ioan Bogdan. Grigore «II» Ghica (a doua domnie în Moldova 1735-1741) i-a dat lui Toader dregătoria de mare paharnic. La rândul său, Toader l-a susținut pe domnul Moldovei în timpul războiului ruso-austro-turc (1736-1739). În eventualitatea unui atac rusesc asupra Moldovei, Grigore «II» Ghica a organizat, la Iași, în vara anului 1736, o mică oaste, compusă din boieri, slujitori și lefegii. Toader, mare paharnic, a contribuit efectiv la pregătirile militare desfășurate de domnul Moldovei și, concomitent, l-a ajutat să îndeplinească obligațiile impuse de Poartă.

Nici Toader și nici un alt Costache nu s-a alăturat boierilor cu moșii în zona dintre Siret și Carpați, care au colaborat cu armata asutriacă în anul 1737. Posibil ca paharnicul Toader să fi participat la luptele din zona Comănești, soldate cu alungarea „nemților” din Moldova. Oricum, slujba credincioasă l-a motivat pe Grigore «II» Ghica să-i acorde lui Toader funcția de mare ban,

Vasile Turculescu

Examen de doctorat

Examenul de doctorat a fost și rămâne o încercare de maturitate științifică. Sau, în orice caz, o promisiune în această direcție. Dar când te vedeai în fața celor cinci judecători, în robele lor roșii¹, înaintea cărora trebuia să-ți susții teza, promisiunile acestea păreau să se micșoreze sensibil. Fiindcă întrebările care ți se puteau pune erau adesea dintre cele mai neașteptate și, deci, capabile să te pună, oricând, în dificultate.

Tocmai la această latură a surprizelor vreau să mă refer mai jos. Mă înscriisesem la doctorat cu un subiect mai puțin uzitat pentru acea vreme, atât prin conținut, cât, mai ales, prin limitele care se puneau în rezolvarea lui practică. Era vorba de "Locuința populară, aspecte economice, sociale și financiare". N-aș putea să spun acum ce mă determinase să-mi aleg un astfel de subiect, dar probabil că ceea ce a cântărit mai mult, a fost nevoia vitală, aș zice setea sălbatică pe care am simțit-o în copilăria mea săracă, pentru o locuință omenească și, care, o bună bucată din viață mi-a lipsit.

Subiectul mă frământase, așadar, îndelung, și venea de undeva, dintr-o cerință colectivă, pe care o simțeam și o intuiam mai mult decât aș fi putut să raționez.

Cum a fost și firesc, discuțiile s-au purtat în bună parte în jurul acestui subiect. Se înțelege că au predominat elementele de specialitate. Fantezia unuia dintre profesori a fost însă atât de deosebită, încât aș putea zice că a dat doctoratului meu o notă neobișnuită, senzațională!

Este vorba de profesorul Gromoslav Mladenatz, reputat economist, cunoscut mai ales pentru lucrările lui despre cooperatie.

Îmi amintesc că întrebările sale au pornit, de la început, într-o formă cu totul originală. Referindu-se la însemnătatea problemei locuinței, m-a întrebat deodată, "dacă știi ce medic român s-a ocupat în secolul al XIX-lea de problema locuinței și are stradă în București." Firește, formularea unei asemenea întrebări părea destul de curioasă, deși ea nu era lipsită de semnificație și de legătură cu subiectul tezei mele. Datorită faptului că folosisem o bogată bibliografie, nu mi-a fost greu să răspund. Era vorba de doctorul Iacob Felix, întemeietorul igienei științifice din țara noastră și care s-a ocupat cu problemele igienei și ale condițiilor de viață ale țăranului român, militând pentru ridicarea stării sociale și sanitare a acestuia.

Pe urmă, profesorul Mladenatz a vrut să-mi sondeze cunoștințele: "despre felul în care erau văzute problemele locuinței de către socialiștii utopiști și despre o experiență notabilă de acest fel din țara noastră". Am dezvoltat tot ce știam despre "falansterul de la Scăieni", înființat de Teodor Diamant pe moșia lui Emanoil Bălăceanu (1835), cum erau concepute atelierile, locuințele, folosirea colectivă a pământului etc., până când stăpânirea a desființat falansterul și a pus capăt acestei experiențe.

De aici încolo, întrebările lui Mladenatz au căpătat,

deodată, o notă mai particulară și, oarecum, mai neașteptată. M-a întrebat, pur și simplu, dacă știam cum îl chema exact pe Teodor Diamant. Spre norocul meu știam și am putut răspunde: Teodor Mehtupciu Diamant.

Profesorul m-a privit parcă cu mai mult interes și atunci mi-a pus probabil cea mai neașteptată întrebare care se putea pune la un examen de doctorat: dacă știu cu cine era rudă Teodor Diamant? Sala era plină de lume, cei mai mulți studenți, dar și oameni din afara Academiei, economiști, profesori, ziariști pentru că un examen de doctorat era destul de rar pe atunci. Din promoția noastră (1930-1934) de 606 licențiați, au luat doctoratul, în decursul timpului, 18 persoane. (Broșura "După 40 și ceva de ani de la intrarea în Academie", la reuniunea din 26 mai 1973).

Și atunci, în liniștea deplină din sală, am dat și eu un răspuns pe măsura întrebării puse: "Cu sfântul Dumitru de la Patriarhie!"

A urmat un moment de stupeoare. Cei care mă cunoșteau și-au zis, probabil, că am înnebunit, iar cei care nu mă cunoșteau, erau surprinși de un astfel de răspuns plin de obrăznicie.

Dar eu nu făcusem altceva decât să dau răspunsul exact. Mă ajutase, încă o dată, pasiunea mea de a citi și de a reține lucrurile cele mai neobișnuite. Ori, în cazul de față, explicând acest fapt neobișnuit, era așa cum îl povestise Ion Ghica într-una din scrisorile lui către Vasile Alecsandri, intitulată "Teodor Diamant".² Acolo se spunea că "tatăl lui era unul Diamandi Mehtupciu, nepot sau strănepot d-ai Sfântului Dimitrie de la Mitropolia din București, venit în țară de peste Dunăre, cu moaștele făcătorului de minuni. Îi zicea Mehtupciu pentru că fusese scriitor de limbă turcească la postelnicie. Fiul său, Tudorache, adoptase numele de Teodor Diamant sau, mai scurt, Diamant".

N-ar fi fost, desigur, nimica, dacă n-aș fi răspuns la această întrebare și probabil că profesorul Mladenatz ar fi relatat cele de mai sus ca o simplă curiozitate. Profesorul se ocupa pe atunci de strângerea și publicarea lucrărilor primului socialist utopic român, Teodor Diamant, și, desigur, că reținuse însemnarea lui Ion Ghica.

În amintirea mea, această întâmplare rămâne plină de farmec și duioșie, pentru că este tot ce îți rămâne atunci când îi evoci pe profesorii care ți-au fost dragi.

1) Președinte al comisiei: prof. dr. Victor Slăvescu.

2) Ion Ghica, "Din vremea lui Caragea", Biblioteca pentru toți Nr. 34, pagina 146.

Notă: Turculescu Vasile: "Doctor în studii economice" cu diploma M.I.C. Nr. 21765, cu mențiunea "Foarte bine", în anul 1943, sesiunea aprilie.

Titlul a fost echivalat cu cel de "Doctor în economie" de Comisia Superioară de Diplome din Ministerul Învățământului Nr. 316, din 28 iunie 1968.

→ probabil la 1 ianuarie 1738, dar sigur înainte de 1 mai, același an.

Pentru anul 1739, când armata țaristă ocupa pentru prima dată Moldova, izvoarele literare oferă suficiente mărturii despre rolul militar al marelui ban Toader Costache: a comandat avangarda oștii domnești, l-a însoțit permanent și l-a apărat pe Grigore «II» Ghica de detașamentul rusesc trimis pe urmele lui. La sugestia lui Toader, domnul s-a refugiat la Torcești, satul și moșia marelui ban. În acest context, Grigore «II» Ghica a investit, la Galați, boieri pământeni în funcții militare: Costache Razu, hatman, Toader Costache, mare spătar, Manolache Costache, stolnic, Vasile Negel, clucer. Vel spătarului Teodorascu, Grigore «II» Ghica i-a cerut să păzească „lucrurile grele, tunurile și sangiacul său” din tabăra de lângă Galați.

Sprijiul total al Costăcheștilor acordat lui Grigore «II» Ghica în evenimentele de mai sus a exprimat poziția antirusă a familiei, formulată *avant la lettre* de către vornicul Lupu Costache în anul 1711.

După încheierea războiului, Toader a fost recompensat pentru meritele sale cu dughenele și pivnițele unui Lupu, care fugise cu rușii, situate în mahalaua Cizmăriei din Iași. Confirmarea stăpânirii lui Toader se găsește într-o hotarnică din 29 aprilie 1740, unde se scrie despre „dugheana stăpânită acmu de Toader Costache mare spătar”. Pe lângă prăvălii și pivnițe, Toader a fost proprietar al caselor din vecinătatea mănăstirii Trei Ierarhi, pe care le vinde la 5 mai 1740. Nu rămâne fără locuință în Iași pentru că la 15 decembrie 1739 Toader cumpărase casele lui Neculai Nacul, situate pe ulița mare. Aceste case se învecinau cu locul lui Toader Palade mare vistiernic.

Moartea l-a surprins pe spătarul Venin în plină maturitate, cauzată, probabil, de o maladie fulgerătoare, deoarece trăia la 5 mai 1740 și se săvârșise din viață înainte de 8 iunie 1740. Toader a fost înmormântat la biserica metropolitană Stratenia (astăzi Sf. Gheorghe) și, probabil, după datină, văduva sa, Maria, i-a acoperit mormântul cu o piatră inscripționată. Afirmația noastră se întemeiază pe textul chirilic, gravat pe una din lespezile funerare existente în pridvorul bisericii Sf. Gheorghe din Iași. Această placă funerară a fost comandată de către mitropolitul Veniamin Costache în anul 1808, după moartea fratelui său Matei. Mitropolitul a hotărât ca în mormântul lui Matei să fie îngropate osemintele unor membri ai neamului Costache, printre care „Teodor Costachi ce s-au poreclit și Venin marele spatariu”.

Maria, „văduva răposatului spătar Toader Costache”, va fi împuternicită, prin cartea lui Constantin Mavrocordat din 31 mai 1742, să-și stăpânească moșiile. Soții Toader și Maria Costache au avut 4 copii: Iordache, Catrina, Anița și Zoița. Actul care reglementa moștenirea spătarului Toader s-a făcut în prezența lui Costache Razul, mare vornic, văr primar al defunctului, vecin de moșie și, poate, după Ion Sion, tutorele celor 4 copii. Zoița (Zoe) se va mărita cu Grigore Balș; ea va introduce în stema familiei Balș elemente din heraldica Costăcheștilor.

Mircea Romaniță

DERBIUL ETAPEI

Hărmălaie, tevatură,
Ambulanțe, taximetre
Și tramvaie, zeci
Bilete la suprapreț,
Semințe prăjite seci,
Tobe și trompete
Este zi de meci.

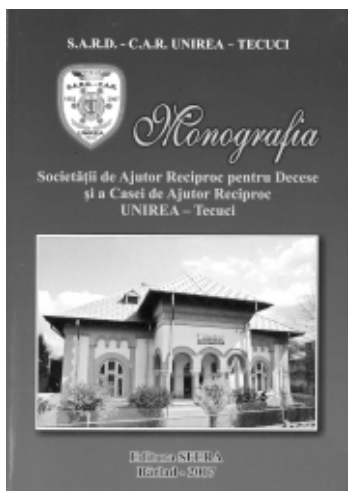
Jos, acolo pe maidan,
O mână de tineri
Aleargă și se-mbrâncesc
Parcă a dat strechea în ei,
Dintre ei cei mai nebuni
Se înghiontesc, se iau la pumni.

Adus de nepot la meci
Un moșneag vesel și hâtru
Strigă, pus de prichindel,
- Huo, arbitru!

După asta ce-a urmat
E greu de imaginat,
Pământul a explodat,
Huiduieli și urlete,
Pocnete și tunete,
Prăbușiri de clopote,
Hergheții în tropote,
Zeci de tancuri și blindate,
Răpăit de-automate
Se prăvale-n valuri-valuri
Peste case, peste dealuri,
Păsările fug în nouri,
Șobolanii dispar în găuri,
Parc-au intrat pe maidan
Hoardele lui Gingis-Han
Lovindu-se de tăpșan
De oastea lui Suliman.

Îngrozit și alb ca varul
Întreabă bătrânul hâtru:
- Spune-mi, tinere, te rog,
La ce se spune "arbitru"?

Cărți apărute la Editura Sfera

Alexandru Mănăstireanu

Mihai, prietenul și fratele meu din război

Într-un trist și geros februarie 1942, aflat temporar la școala din Râfov, de lângă Ploiești, primesc vizita unui inspector școlar care-mi aduce ordinul de remobilizare.

În ziua următoare eram în drum spre Focșani, la unitatea de care aparțineam. Cum detașamentul nostru era deja constituit, iau în primire un pluton și la 22 februarie, pe o promoroacă geroasă, treceam Nistrul staționând provizoriu la Tiraspol. Am rămas cantonați într-o cazarmă sovietică, sperând să facem Paștele în această localitate, însă un ordin scurt ne pune în mișcare spre Răsărit, în necunoscut.

Ne-am deplasat prin Dalnik și Vacarjani, localități în care avuseseră loc lupte crâncene în vara lui 1941, pentru cucerirea Odesei. Urmele acelor uriașe confruntări se vedeau în imensele cimitire cu proaspete cruci pe morminte de eroi, ca o adevărată prevestire sumbră a celor ce urma să ni se întâmple, în calitatea noastră de ostași aflați în război.

În zorii zilei de 1 aprilie 1942, pe un ger strașnic și cu un orizont de un roșu aprins am început să străbatem străzile marelui oraș și în câteva zile îmi găseam locul în dispozitivul de apărare pe una din plajele de la răsărit de Odessa.

Îmi alesesem drept ordonanță pe soldatul Tamaș Mihai, din Bărgăuanii Neamțului, cu patru ani mai în vârstă decât mine, tată a șase copii. L-am ales pe el tocmai pentru acest fapt, fiind mai împovărat de griji familiale, mai călit la greu și mai experimentat ca mod de viață. Am vrut să am în el un sprijin sigur în caz de primejdie, dar să-i și ofer anumite libertăți pe care ceilalți camarazi ai lui nu le aveau.

În timp de război se creează o anume relație între ofițer și ordonanță, mai ales în situațiile critice ce se puteau ivi oricând.

Mihai s-a dovedit a merita cu prisosință încrederea și dragostea mea. Timp de doi ani și două luni ne-am aflat împreună, Mihai dovedindu-se umbra care m-a însoțit tot timpul, fiindu-mi prietenul și fratele meu mai mare, făcându-și cu prisosință datoria, cu pricepere și devotament.

Tatăl meu, care făcuse Primul Război Mondial ca soldat, îmi povestise de multe ori despre importanța ordonanței pentru un ofițer aflat în campanie. În răstimpul celor peste doi ani l-am trimis de câteva ori la părinții mei, mai ales când se afla în concediu sau în permisie. Prin el, tata era foarte bine informat de comportarea mea față de ostașii pe care-i aveam sub comandă și grijă. N-am înjurat, n-am bătut, n-am umilit și chinuit pe vreunul din ostașii mei, oricât mi-ar fi greșit. Vinovații erau supuși judecății camarazilor lor și de cele mai multe ori pătrundeau în inima și sufletul lor chinuit și amărât mai lesne decât aș fi putut-o face cu asprimea legii și a ordinelor pe care le aveau.

Datorită șansei de a învăța carte, mă aflam în postura de ofițer de rezervă și nu în rândul celor călcați în picioare de unii gradați și ofițeri, și de aceea mi-am ocrotit și apropiat sufletește oamenii de lângă mine. Eram arătat cu degetul că eram îngăduitor și acuzat uneori că aș fi comunist, dar eu le răspundeam că sunt umanist prin educația și instrucția ce o primisem pentru a fi educator și nu inchișitor.

I-am câștigat sufletește prin atenuarea unor rigori ale

armatei și războiului și-i simțeam în stare să mă urmeze chiar până la sacrificiul suprem, în caz de forță majoră.

Cum în acești ani am fost trimis în multe delegații cu scop anume, am avut deseori misiuni dificile de îndeplinit, Mihai mi-a fost mereu alături cu sfatul și cu vigilența lui deosebită de parcă ar fi avut un al șaselea simț. Marea încredere pe care i-o acordam se transforma la el în și mai mare dragoste față de persoana mea.

Cu spiritul lor creștinesc nealterat, membrii familiei lui Mihai se rugau la biserică pentru sănătatea lui Mihai și a mea, încât pentru ei eu nu eram ofițerul distant care pretinde servicii și ordonă, ci eram ca un adevărat membru al familiei lor. În relațiile cu populația civilă, oamenii locului m-au considerat ca pe un om al lor, care nu de puține ori le-a rezolvat unele mici probleme de existență zilnică și-am fost pentru mulți dintre ei "nase ofițir", adică pe românește "ofițerul nostru". Ca o rezonanță a acestui apelativ al populației ruse din locurile în care mi-am desfășurat activitatea de militar, și familia lui Mihai a adoptat acest apelativ, despre care am aflat abia după război.

În a doua zi de Paști, pe la ora 13, după ce toată noaptea muncisem pentru consolidarea poziției în noul dispozitiv de apărare, primesc inspectarea poziției de către maiorul B., care-mi reproșează că n-am respectat întocmai ordinul dat, dar i-am adus motivarea logică a ceea ce făcusem și mi-a dat dreptate.

Mulțumit de rezultat, îi spun lui Mihai ca să plece la Krocmaș, la gazda noastră de două zile, și să aducă cinci litri de vin cumpărat de la gospodar, din care încă nu am apucat să bem datorită situației încordate din noaptea Învierii și până în acel moment. La ora 15, când mi s-a încredințat noua misiune de atac a poziției inamice, Mihai se afla departe de locul noii mele misiuni. Când a revenit în jurul orei 18, a aflat că eu sunt deja rănit și a căutat să vină în zona respectivă cu masa de seară a celor ce-mi mai rămăseseră. Aducea cu el o sticlă din vinul cerut de mine, potolindu-mi acea grozavă sete pe care o aveam datorită pierderii de sânge, apoi m-am urcat în căruță și m-a ținut în brațe atenuându-mi zdruncinăturile mari ale drumului denivelat, impregnându-și hainele lui cu sângele meu. M-a lăsat la postul sanitar al Regimentului pe mâna medicului respectiv, după care, cu lacrimi în ochi, a trebuit să plece în dispozitiv.

Cred că absența lui de lângă mine a fost salvarea lui Mihai, și chiar a mea. Îi cunoșteam bine felul de a fi, îl simțeam capabil să mă protejeze chiar cu propria lui viață și m-am bucurat că, fără să știu de ce va urma imediat, eu îl scosesem din zona de acțiune. Peste mai puțin de o oră sunt iar chemat de maiorul B., care, în spatele unei denivelări de teren, îmi trasează o nouă misiune, care a fost și ultima din viața mea de ostaș. Cu oamenii mei, plus un mic grup de sprijin, trebuia să recuceresc poziția pierdută cu 24 de ore în urmă.

Am obiectat că riscam un eșec fără sprijinul artileriei și coborând de pe o poziție dominantă spre vale, și de aceea l-am rugat să amâne acțiunea pentru după miezul nopții, în așa fel

ca, protejat de întuneric, să mă pot apropia de poziția inamică fără pierderi umane și, în final, prin luptă corp la corp, să-mi pot îndeplini misiunea încredințată. Nu-l pot convinge de varianta mea. Mai mult încă, prin radio anunță regimentul că refuz misiunea încredințată. Colonelul Dumitrescu cere să mă justific personal. Raportez că nu e vorba de refuz, ci de o amânare pe timp de noapte pentru a evita sacrificiile inutile și, în final, încheie discuția cu mine urându-mi succes în această dificilă misiune.

Mi-am scos oamenii din poziția abia consolidată, i-am adus discret pe baza de atac, stabilind fiecărei grupe direcția și obiectivul, apoi am așteptat ora declanșării, fiecare din noi cu noianul lui de gânduri, ca oamenii care ne aflam în acest moment crucial și extrem de tensionat. M-am bucurat sincer că Mihai, umbra mea, era plecat în afara zonei de atac, m-am gândit și la faptul că cei șase copii ai lui aveau nevoie de prezența protectoare a tatălui lor.

După felul cum au decurs lucrurile, în desfășurarea acțiunii de atac ce mi se ordonase, cred că, dacă Mihai ar fi fost umbra de lângă mine, am fi fost amândoi secerăți de riposta inamică.

Singur, cu răspunderea acțiunii încredințate, m-am descurcat onorabil, iar Mihai s-a întors mai târziu la cei șase copii ai lui.

După război, când l-am indicat pe Mihai că mă cunoaște bine din toată perioada de război pentru a spulbera acuzația că aș fi săvârșit acțiuni criminale pe front, bietul Mihai a avut parte timp de trei zile și trei nopți de drastica anchetă a Securității, în pivnițele acestui organ represiv din Piatra Neamț. L-au ținut aceste zile și nopți fără hrană și apă, mereu anchetat să spună despre nelegiuirile săvârșite de "banditul de ofițer". A negat totul, spunând chiar că de i-ar tăia capul, el nu poate spune un neadevăr despre mine, care eram socotit de camarazii lui drept "Pâinea lui Dumnezeu". În final, neputând să-i frângă voința și dârzenia de a spune adevărul, i-au dat drumul acasă, adânc marcat de cele prin care trecuse, socotit și el "bandit și dușman al poporului", ca și mine.

Prin anii 65-66, după ce i-am scris, mi-a făcut o vizită la Bârlad, unde mi-a povestit cu amănunte despre calvarul prin

care trecuse, când a fost cercetat. Mi-a adus atunci o superbă căciulă brumărie din mieii pe care-i creștea în propria gospodărie, cadou pe care eu i l-am returnat pe măsură. Le-am mai scris tuturor din familia lui și în vara lui 1972, le-am întors vizita, împreună cu soția, fiica, ginerele și nepotul, trecând cu o mașină prin Bărgăuani, în drum spre mănăstirile din Bucovina.

Ne-am îmbrățișat și ne-am sărutat nu în calitate de ofițer și ordonanță, ci ca rude foarte apropiate. Maria, vrednica soție și mamă devotată celor șase copii – unii din ei căsătoriți, având și copii – s-a repezit la mine și mi-a sărutat mâna și m-a îmbrățișat puternic, ca pe cea mai apropiată rudă a sa. În timp ce eu rememoram cu Mihai anumite momente critice ale vieții de pe front, soția lui Mihai le-a spus cu lacrimi de bucurie și recunoștință că i-am salvat soțul și tatăl copiilor ei, prin trimiterea lui în afara zonei de luptă. Gestul meu din acel moment de grea cumpănă fusese înțeles și mă bucuram, după aproape 30 de ani că am avut acea inspirație de a-l trimite cu noua misiune. La căderea întunericului peste poziția unde căzusem rănit și după ce am organizat rezistența oamenilor ce-mi mai rămăseseră, Mihai și-a făcut apariția cu o căruță de la compania noastră, mi-a potolit setea istovitoare datorită pierderii unei mari cantități de sânge, m-a urcat în căruță, m-a ținut în brațe pe drumul denivelat, atenuând zdruccinăturile care-mi cauzau dureri atroce în cotul stâng sfărâmat, îmbibându-și hainele lui cu sângele meu, care încă mai curgea din abundență.

Prin anii 1996, în timp ce mă aflam la Vatra Dornei, m-am găsit cu oameni din Bărgăuani ai lui Mihai, care-mi spuneau că familia lui Mihai folosea același apelativ la adresa mea "ofițerul nostru".

Fiind cu patru ani mai în vârstă, știu că s-a pierdut Mihai al meu. Am intenționat să-i fac o ultimă vizită la mormânt cu acea "floare rară a recunoștinței", pentru că mi-a fost prieten, frate și ocrotitor pe vremuri atât de grele. Vârsta nu-mi îngăduie deplasarea și atunci doar gândul meu pios mai poate ajunge la el, la Mihai Tamaș, omul de pe plaiurile nemțene, vecine Humuleștilor lui Ion Creangă.

Alexandra-Cristina Grigoraș

Din cutia cu amintiri

Dintr-o întregă formație de frunze de viță-de-vie, întunecată, atât de întunecată, încât nici ochiul copilului de atunci nu ar mai putea desluși întunecimea ei țepăună, apare fereastra ce a fost atâta timp martora copilăriei mele.

Printre geana de praf ce o acoperă deslușesc odăița mică din care sufletul și imaginația mea își luau de atâtea ori zborul. Dulăpiorul mic și întunecat, ce nu fusese atins decât de palma colbăită a trecutului, mai păstra încă în el amintiri și vise, ce strălucneau puternic în singurătatea sufletului meu.

Ușa a scârțâit ușor prevestind pătrunderea mea în civilizația trecutului, ce mă fermecase din nou, prin puterea vie a copilăriei ce mă copleșise de la primul pas.

Pe pat o eșarfă, ce fusese cândva albă și îngălbenise de spaima timpului, răspânda în jur parfumul copilăriei pe care nările mele l-au inspirat adânc.

Încă un minut sau poate ani și ani și aroma cozonacilor calzi îmi invadează nările, copleșită de lacrimi m-am oprit o clipă, pentru ca apoi cu un pas să străbat toată distanța dintre prezent și trecut.

M-am așezat pe singura treaptă ce a supraviețuit atingerii cutremurătoare a timpului și tâmpla rece și tăioasă ca durerea ce îmi străbate sufletul, îmi căzu pe mâini.

Un fior de vânt șopti "Copilărie..."

REMEMBER PENTRU POSTMODERNISMUL BÂRLĂDEAN

Petruța Chiriac

"O lume de cuvinte" - dacă putem spune astfel - și încă un "popor" s-au pronunțat în scrisul premergător Centenarului Bibliotecii "Stroe S. Belloescu" din Bârlad la aniversarea din noiembrie 2006. De ce acest titlu și unde ne-a trimis cu gândul apariția celor trei titluri: **Observații sau băgări de seamă. Contribuții la o istorie** (Editura Tiparul, Bârlad, 2006), **Tezaurizarea cărții într-un așezământ cultural centenar. Eseu monografic** (Editura Sfera, Bârlad, 2006), semnate de Gruia Novac, și albumul **Centenarul Casei Naționale "Stroe S. Belloescu" - Biblioteca Municipală Bârlad** (Editura Sfera, Bârlad, 2006)? Pentru că toate trei constituie o adevărată intonare a unui imn al acestor imagini și cuvinte - menite a aureola evenimentul aniversar.

În cadrul dezbaterilor au fost păreri raportate logic la noua realitate, iar raționamentul scriitorului ieșean Horia Zilieru privind adaptarea limbii române la noile nevoi ni se pare oportun: "Dacă ființa umană se va depersonaliza, atunci și limba se va depersonaliza, numai că limba noastră are capacități nebănuite de adaptare, căci deține o importanță dimensiune istorico-religioasă". Mai mult decât atât, părerea lui Gruia Novac ni s-a părut și ea binevenită, el afirmând că "Oriunde va exista un volum de Eminescu, va exista și limba română". Cu toate acestea, în cadrul dezbaterilor s-a vehiculat aceeași ostentativă întrebare: "Dacă arma globalizării - **multiculturalismul** - agreează arta ca joc și performare, atunci care va fi locul literaturii și ce perspective are ea?"

Într-o literatură postmodernistă - care se axează pe opera literară în care apare mai întâi ficțiunea și apoi elementul realității - vor trebui reclasate texte, probabil cu scopul de a se elucida problemele actuale ale textualizării promovate de tinerii scriitori, asta poate și pentru că ar trebui ca literatura să nu se mai confunde cu reportajul, ajungându-se jenant la pornografie scriptică.

Intuim într-un articol din revista "Bârladul" intitulat "*O direcție critică la Bârlad*" - necesitatea apariției unor sinteze care să anticipeze și să întâmpine fenomenul de postmodernitate literară, idee pe care a expus-o cu ocazia colocviilor amintite și scriitorul ieșean Călin Cocora, cel care spunea că acest fenomen al postmodernismului românesc va trebui sincronizat cu cel universal, tocmai pentru a reapeza valorile literare de ieri și de astăzi.

Cartea lui Gruia Novac, **Tezaurizarea cărții într-un așezământ cultural centenar. Eseu monografic**, face o prezentare extrem de inteligentă a unui tezaur de limbă românească autentică, fixat într-un timp bine determinat și într-un spațiu existențial, tot demersul fiind conceput ca o salvare a ideilor bune de altădată. În opinia autorului, "problematicele acestei teme se poate nuanța pe parcurs", cu dorința ca ea să capete valoare prin text și să continue o stare întreținută de cultură, pe baza căreia să se stabilească un loc deja bine definit în cultura națională.

În acest sens, iată cum a îmbinat autorul nota științifică cu cea artistică în eseuul său. Spre exemplu, el scrie despre Bârlad în primul capitol - **O istorie și creatorii ei** - următoarele: "Acolo unde e comerț apar și pricinii, iar târgul și-a făcut judecătoria (așa apărând avocații locului), apoi și-a durat biserici (numărul pomelnicilor fiind în creștere, dar și al acatistelor), în timp ce cărciumile s-au înmulțit și dughenele au devenit tot mai populate; totodată, comercianții - mai ales evrei, greci, armeni, turci, dar și pământeni - aduceau aici mărfuri și de peste hotarele Moldovei, iar hramurile bisericilor se țineau cu sfințenie, fapt pentru care la Sărbătoarea Tăierii Capului Sf. Ioan (29 august) toată suflarea urbei se aduna la iarmaroc. Tache uita de obiceiul odihnei de după prânz, lanke trăgea de mânecă și pe creștini și pe ovrei deopotrivă, iar Cadâr nu mai prididea cu pregătirea halviței și a câinii cu bragă. Zilele păreau frumoase în august, amintirea deselor pojaruri se stinsese, de năvala apelor nimeni n-avea habar. Curgea vinul de Blăgești, Băsești și Priponești ca pârâul, halcele de vită se făceau frigărui,

brutarii și covrigarii nu dovedeau cu coptul, fetele și flăcăii se înlănțuiau în vârtelnița lui luju." (p. 8)

De asemenea, tot aici, autorul nota: "Revirimentul orașului avea să aibă loc în secolul al XIX-lea, când, asemenea lașilor și Bucureștilor, școala ia o amploare deosebită, învățământul particular coexistând cu cel de stat. Așa, de pildă, pe lângă câteva pensionate (Columb, Caillot și al doamnei Boar - de limbă franceză sau Pondichi și Papa Stavru - de limbă greacă), documentele rețin pentru anul 1847 existența a două școli pe lângă Biserica Domnească (în care învățau 63 de elevi) și câte o școală pe lângă bisericile Vovidenia, Sf. Dumitru, Sf. Gheorghe, Sf. Voievozi, Sf. Spiridon, Sf. Ioan, Sf. Nicolae Tuchilă."

În același capitol, autorul adaugă: «Trebuie menționat și faptul, edificator pentru folosirea limbii române în școală, că în anul 1818, adică nu mult după înființarea *Clasului* lui Gheorghe Asachi la Iași (1814) și a școlii lui Gheorghe Lazăr la București (1818), domnitorul Ioan Mihail Grigore Șutu aprobă deschiderea unei școli de către biv vel vornicul Alexandru Callimah, "la moșia Slobozia din ținutul Tutovei, cu singura dumisale cheltuială și fără vreo altă mijlocire de ajutor", pentru "30 de ucenici, ca să învețe în dar și fără nici o plată; la care școală au așezat și dascăl sistematicesc, adus dinadins din Transilvania, ca să dea în limba patriei învățătura de gramatică, de aritmetică, de teologie și mai în urmă și de o scurtă gheografie".»

Structurat pe nouă capitole, din acest volum am reținut fie o minunată și densă observație asupra Țării Berladnicilor (cap. I) sau o inedită și absolut pertinentă prezentare a stării presei, prin care Bârladul își dobândește locul în cultura națională și deține informațiile vremii (cap. II), fie o descriere plastică a Bibliotecii, a Pinacotecii și a Muzeului (cap. III) din localitate. De exemplu, autorul definește Biblioteca astfel: "o instituție în cadrul căreia cuvântul *carte* își păstrează privilegiul de a-și etala nestingherit bogăția semantică", în timp ce Muzeul este considerat drept "un locaș prin care Bârladul începuse iarăși să fie pus alături de orașele care merg în fruntea mișcării culturale a neamului".

În cap. IV - **Biblioteca și Academia Bârlădeană** - este exprimat cu multă originalitate realul motiv pentru care ideile generoase ale generației interbelice de intelectuali bârlădeni au prins contur: "O unitate de gândire se putea ușor realiza atunci, în timp ce dorințele de afirmare se exprimau fără ambiguități, iar nevoile materiale chiar nu făceau parte din joc. Într-o asemenea atmosferă și sub astfel de auspicii a luat ființă la 1 mai 1915 o *Societate literară* pe care preopinienții au numit-o, fără niciun amuzament, **academic**, ba chiar au localizat-o, dându-i astfel personalitate și botezând-o *tale quale Academia Bârlădeană*. Că este legată trup și suflet de Biblioteca Publică, e un truism. Nu numai prin grupul de intelectuali care au donat și au durat totul, ci mai ales prin forța pe care o degajă, luând oricum o formă."

Asemenea schițelor de portrete care confirmă ideea tezaurizării literare, prezentate nu numai documentar în capitolul **Personalități mai vechi și mai noi din cultura Bârladului, legați implicit și de Bibliotecă. Schițe și portrete**, ineditul eseului conturează perfect atât spiritul de cultură al autorului, cât și documentația gândită și exprimată absolut personal.

Sigur că **Finalul rămâne mai mereu nescris** - titlul unui alt capitol - dar considerăm că vatra de cultură a Bârladului cerea cu sete nevoia cuvântului scris tocmai pentru a rămâne deschis forumul perpetuu. Autorul include un **Epilog** - datat între 1 mai și 15 octombrie 2006, scris la Bârlad și având motto-ul: "*Toto corpore urbem*" ("*Cu toate forțele orașului*"). La acesta se adaugă o **Addenda** - rostuită de prof. Toni Iosipescu și structurată în două părți: **A. Biblioteca Municipală în date** și **B. Universul colecțiilor** - și un **Postscriptum** prehensiv.

Bârladul de odinioară

Marcel Proca

Piața Sf. Ilie

Orașul dispunea de nu mai puțin de patru piețe (Domneasca, Sf. Ilie, Oborul de vite și locul unde se ținea iarmarocul), numărul lor fiind impus de faptul că Bârladul servea ca loc de desfacere a mărfurilor din tot județul Tutova și chiar și pentru județele vecine. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea se accentuează funcția comercială, dispunând, în anul 1898, de nu mai puțin de 976 *stabilimente* comerciale. Dintre acestea se detașau ca număr cele care comercializau: coloniale, articole de manufactură, măcelării, de băuturi spirtoase, articole de fierărie, lemn, cherestea, de galanterie, pielărie etc. Majoritatea mărfurilor, cu excepția cerealelor și vitelor, se vindeau în cadrul prăvăliilor și depozitelor, piețele nedisponând de amenajări specifice, cu excepția celei de lângă biserica Sf. Ilie.

Titulatura pretențioasă de piețe li se acorda, fie din neglijența acelor care nu văzuseră una în Occident, fie tocmai din știința unora ce putuseră aprecia facilitățile de care dispuneau. Mai conforme cu realitățile autohtone erau denumirile: de Piața Otcupului, Piața Carelor sau Oborul de vite. Focul cel mare de la mijlocul veacului, care a distrus masiv fondul construit, a permis și primele intervenții urbanistice majore, așa cum a fost sistematizarea zonei din jurul bisericilor Sf. Gheorghe și Sf. Ilie. Faptul că la mică distanță coexistau două instituții de cult ne demonstrează că densitatea de locuire era ridicată, aici constituindu-se un important vad comercial. Atunci marele dezastru a afectat și biserica Sf. Ilie construită din lemn, situația fiind diferită în cazul celeilalte ce dispunea de ziduri de piatră. Se pare că focul, ajuns la maxima sa intensitate, și-a oprit tocmai aici năprasnica distrugere, încât harta ce s-a făcut drept mărturie ne înfățișează locurile ca un adevărat deșert.

Pe spațiul liber rezultat, Casa Obștii Bârladului a hotărât, la 1 iunie 1851, cu ocazia sosirii Ministrului Lucrărilor Publice, înființarea pieței "Sf. Ilie", pe locurile Bisericii "Sf. Gheorghe", între strada principală și str. Dobranici cu motivația de a se *înlesni adunarea carelor și a norodului la ziua de iarmaroc*- fapt care ne arată, dacă mai era nevoie, destinația acestor spații publice - denumite modern piețe. La 28 octombrie 1857 este emis actul prin care a început formarea noii piețe, făcându-se un schimb de proprietate între biserică cu Casa Obștei (dând locul ce-l avea în schimbul altuia din strada Principală), a treia din oraș după Piața Domneasca și Oborul de vite, singura care și-a păstrat destinația de piață alimentară până în ziua de astăzi.

Dezvoltarea comerțului a dus și la o specializare a acestor piețe. Piața Domneasca își va pierde treptat din importanță, fiind mai mult amenajată ca un parc central, și comerțul cu vite va fi scos treptat din zonele centrale fiind respins treptat spre periferie, iar piața Sf. Ilie se va transforma într-una alimentară. Aceasta din urmă dispunea și de marele avantaj că străzile din jur - Strâmba, Ștefan cel Mare, Pricipală - concentrau pricipalele activități comerciale ale orașului, aici fiind Lipscaniada bârlădeană.

Fără a dispune, ca în cazul Bucureștiului sau al altor

orașe mai avansate urbanistic, de hale, mijloc modern mod de comercializare a produselor țărănești, cele care se vând direct de la producător, planul orașului din 1895 ne prezintă la punctele 51. Căsăpii și la 52. Zarzavagii. În *Expunerea administrațiunei comunei urbei târgului Bârlad*, din 1890, se preciza necesitatea înființării lor datorită condițiilor precare în care se făcea comercializarea unor produse: "Localurile unde se expune spre vânzare carnea, în mare parte barăci de o construcție improprie, lasă mult de dorit în privința conservării mai ales în timpul verii". Micile hale ce abia se propuneau a fi construite beneficiau deja de un pompos *Serviciu al halelor* cu un personal compus dintr-un: perceptor, un intendent și un gardist. Abia târziu, la 1912, ca o îmbunătățire majoră în textura străzii piatra de râu a fost înlocuită cu asfaltul, dar fără a rezolva definitiv problema noroiului arhiprezent la prima aversă de ploaie.

Spațiu, prin excelență socializant, a fost desigur scena și altor activități decât cele comerciale. Numeroasele mitinguri electorale desfășurate aici, au stârnit indignarea doamnelor bârlădene, pentru că în acest mod își pierdeau "servantele și chiusinierele", atrase probabil mai mult de farmecul ampoiașilor prezenți decât de charisma politicianilor locali și discursurilor lor electorale.

Într-un perimetru în care domina comerțul a apărut ca o necesitate adaptarea locuințelor prin transformarea parterului în prăvălie, înființarea pentru mulțimile venite în zilele de târg a hotelurilor și băncilor. În acest sens putem aminti existența a nu mai puțin de trei hoteluri situate pe strada Ion Iacomi, ce intersecta Strada Strâmbă: Europa, Bristol și Traian. Primul intitulat după cunoscutul hotel omonim din București, a înglobat un mai vechi han din secolul al XVIII-lea.

Vechea piață a fost sistematizată în anii '80 când toată zona a fost curățată cu buldozerele și din vechiul peisaj urbanistic a rămas doar biserica Sf. Ilie. Neputând să o înlătore și pe aceasta se proiectase construirea de blocuri de jur împrejur astfel ca să nu mai poată fi observată.

Diana Daneliuc

Fotografii

Dacă gândul ar avea imagini fotografice,

Realitatea expusă lumii ar fi visul

În brațele mamei lui: Eternitatea.

Dar fotografia umană are doar materie de joc.

Fără nuntă de foc

Viața jonglează între da și nu...

George Nedelea – om de cultură

- urmare din pagina 4 -

Că tot visul ce-l frământ,/ Risipit-e la picioare.../ Într-o zi cu nor ori soare/ Ai s-auzi că nu mai sunt!/ Să te-asemeni cu o floare/ Și ca ea să cazi înfrânt!/ În zadar e orice cânt/ Dacă flutură... și moare/ Într-o zi cu nor ori soare!”

Pe George Nedelea nu l-am mai întâlnit de prin 1958, când treburile serviciului m-au purtat pe alte meleaguri.

Am aflat că, într-adevăr, într-o zi a căzut ca o floare, dar nu înfrânt...

Am revenit la Bârlad în toamna anului 2006, când localnicii sărbătoriseră centenarul Bibliotecii „Stroe S. Belloescu” și citiseră, poate, volumul „Poeți bârlădeni la Casa Națională”, în care se vorbește și de George Nedelea... Ca și Dumitru Nedelea, altădată, am urcat drumul pe lângă „Constructorul” - strada Gheorghe Doja - să-mi încarc bateriile cu amintirea anilor și a locurilor când, elev fiind, treceam pe acolo și de fiecare dată ardeam să-l văd pe poet ori să mi-l închipui lucrând, migălind la cuvinte.

Casele s-au schimbat mult iar oamenii mi s-au părut că nu-și mai cunosc semenii. Am întrebat despre casa și omul George Nedelea, dar am primit străngeri din umeri. Casa de la numărul 15 au schimbat-o timpul și cumpărătorii. Nimic nu mai seamănă cu locul unde-l știam pe poet: „În casa asta

am trăit/ Privind la soare, oameni, stele/ La flori, la fluturi, rândunele.../ În casa asta am iubit./ O casă veche dintr-acelea/ Din vremea care a murit./ În casa asta am trăit/ Privind la soare, oameni, stele!/ De-aici în viață am pornit/ În pas cu gândurile mele/ Pe căi când aspre, când rebele,/ Să cuceresc ce-am cucerit.../ În casa asta am trăit!”

Un capăt din strada aceasta poate ar merita să-i poarte numele. Sau dacă nu, cu ocazia sărbătoririi evenimentului, s-ar fi convenit pusă pe peretele casei un colț de placă de marmură care să le spună localnicilor și trecătorilor: „Aici a locuit și a lucrat poezie George Nedelea, om de cultură al Bârladului”.

Pentru că ce a lăsat George Nedelea bârlădenilor, în primul rând nu-s numai „Versuri venite în vis”, cum se justifica el Mariei, soția sa, când se trezea noaptea și-și reîncepea scrisul, de mult mai mult: „Mario, ce las eu în această ladă plină cu hârtii, face cât zece case...”.

Să i-o păstrăm prin placa amintită pe aceea pe care a avut-o. Dar nici de poezia lui risipită să nu uităm. Cine-mi dă un semnal că sponsorizează tipărirea volumului cu poeziile lui adunate, că eu și încep activitatea?!

Ion N. Oprea

Gabriela Spulber

Vaticanul

Vaticanul este reședința Papilor "numai" din anul 1377, șase secole cu intervale de lungi reședințe la Quirinal. Înainte de transferul de la curtea pontificală din Avignon, unde s-a aflat din 1300 până în 1377, sediul papal a fost Lateranul.

De atunci, se poate spune că nu a fost papă care să nu fi contribuit la promovarea grandoarei și prestigiului, făcând din această colină sacră sediul tot mai demn de Părintele suprem al Bisericii catolice. Pe jilțul lui Petru, au șezut, neîntrerupt, 264 de papi, mulți dintre ei martiri și sfinți.

Din 11 februarie 1929 Vaticanul s-a constituit Stat independent cu numele de **Oraș al Vaticanului** (Citta del Vaticano) în virtutea **Pactelor Laterane**, cu care a fost definitiv rezolvată "Chestiunea Romană" între Biserică și statul italian.

În perioada romană, pe colina Vaticanului a fost construit grandiosul **Circ Neronian** în care, sub Nero, a fost răstignit Sf. Petru, într-un an neprecizat exact, cândva între 64 și 67. Corpul său a fost înmormântat în apropiere și, după mai mult de două sute cinczeci de ani, Constantin a înălțat deasupra mormântului o catedrală măreață, destinată să devină una dintre minunile lumii. Acest grandios simbol arhitectonic a fost realizat în decurs de 176 de ani.

În această perioadă au urmat proiecte realizate de Rafael, Antonio da Sangallo il Giovane până când Michelangelo a început, aproape septuagenar, construcția cupolei.

Se poate admira astăzi grandoarea **Pieței Sf. Petru** pe care se înalță cel mai mare templu al creștinătății: **Catedrala Sfântului Petru**. De sus domină măreață și sugestivă **Cupola** michelangelescă. Este un poem armonic al imensității. Cupola domină puternică pe fundalul cerului și culoarea sa gri-azurie se contopește cu aceeași culoare a bolții cerului părând sinteza sa arhitecturală. Când a creat-o geniul nemuritor al lui Michelangelo, trebuie să fi intuit acest sens al absolutului și al infinitului care urma să miște sufletul și simțurile oricui ar fi

privit-o.

Colonada este cea mai frumoasă lucrare a lui Bernini, intrarea solemnă în Sf. Petru și Vatican. Cele două mari aripi desfăcute în formă de semicerc se aseamănă brațelor templului deschis pentru a privi într-o îmbrățișare universală toată umanitatea. Dacă în alte lucrări Bernini poate apărea uneori extravagant, cu această colonadă a arătat măsura geniului său. Lui i se datorează și desenul "pădurii" de statui ale sfinților care o decorează (exact 140), executate cu ajutorul elevilor școlii sale.

Obeliscul, înalt peste 25 de metri, a fost transportat aici din Circul Neronian din apropiere.

Dintre cele **două Fântâni**, cea din dreapta a fost desenată de Carlo Maderno în 1631, iar cea din stânga, de Carlo Fontana în 1675, ele armonizându-se perfect cu imensa piață.

Ampla fațadă a Catedralei este opera lui Maderno (1607-1614); pe arhitravă apar, cu litere cubitale, numele și titlul celui care a comandat-o, Paul al V-lea Borghese. Din **Loja Binecuvântărilor**, deasupra intrării centrale, este proclamată alegerea fiecărui nou Papă, care dă, de aici, prima sa binecuvântare: "Urbi et orbi".

Pe portic, deasupra intrării principale, se găsește faimosul mozaic al Bărcuței, desenat de Giotto pentru vechea catedrală, în timpul primului Jubileu (1300) și substanțial restaurant. În interiorul porticului se deschid cinci porți, care corespund naosului catedralei. Aceste porți sunt: **Poarta Morții**, opera lui Manzi, **Poarta Botezului**, desenată de Filarete, **Poarta Sfântă** (care se deschide odată la 25 de ani la începutul Anului Sfânt), **Poarta Binelui** și a **Răului**, de Minguzzi și poarta **Sfintelor Taine** de Crocetti.

Intrat în cel mai impunător sanctuar creștin rămâi impresionat de senzația grandoarei ce caracterizează catedrala. Aici se află **Statuia de bronz a Sfântului Petru** din sec. al XIII-lea, una dintre cele mai celebre statui din lume.

Carte de suflet

Mănăstirea Bujoreni a avut deosebita bucurie să facă lansarea volumului "Taina Stejarului", de Ion Muscalu, la 10 ianuarie 2007, când județul Vaslui sărbătorește vestea biruinței de la Podul Înalt, în care Ștefan cel Mare a învins pe cuceritorul Constantinopolului, Mahomed al II-lea.

Tot anul acesta, cu prilejul hramului mic al mănăstirii, Izvorul Tămăduirii, a fost lansată monografia duhovnicească a mănăstirii care conține și câteva date istorice legate de trecutul acesteia, de la urzirea ei și până astăzi, 27 martie 1602 fiind doar o primă atestare documentară, fapt care nu înseamnă că mănăstirea nu ar fi avut existență și înainte de această dată.

Pentru a convinge aceste lucruri care s-au derulat de-a lungul istoriei vremii, la 22 aprilie 2007, domnul Gheorghe Gherghe își lansează studiul aprofundat al acestor locuri și evenimentele care s-au derulat.

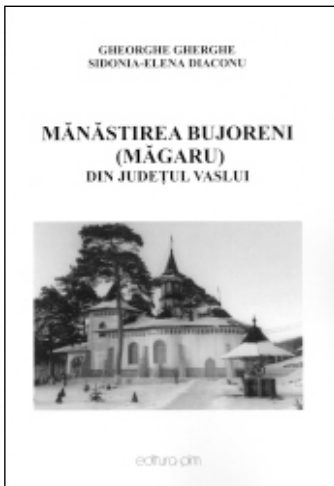
Lucrarea este bine structurată și documentată pe bază de dovezi și documente, păstrând o parte din izvoarele tradiționale și istorice care stau la baza atestării documentare a acestui Sfânt locaș.

Tot anul acesta s-au lansat în premieră fotografiile cu conținut documentar privind starea mănăstirii de la începutul sec. al XX-lea, imagini cu chiliile vechi, cu obiectele de cult existente la anul 1932, fotografiile cu catapeteasma veche și cu biserica înainte de 1940.

Din pronia Bunului Dumnezeu, tot anul acesta s-au împlinit 550 de ani de la înscăunarea ca domn al Moldovei a domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, la 12 aprilie 1457 în Câmpia de la Direptate, unde Mitropolitul Teoctist I l-a uns ca domn. În cinstea acestui eveniment Fundația culturală condusă de scriitorul Ion Muscalu, împreună cu prieteni și colegi, au dăruit mănăstirii Bujoreni bustul din bronz al marelui domnitor.

Legende și izvoarele tradiționale ale istoriei arată că marele domnitor, însoțind pe tatăl său, Bogdan-Vodă, în lupta de la Crasna, împotriva polonilor, ar fi trecut pe aceste locuri odihnind în poiana seculară, drept pentru care găsim argumentată, spiritual și istoric, prezența lui Ștefan în viața vasluienilor și a zonei Vasluiului, el rămânând reper spiritual al tuturor timpurilor și model incontestabil de demnitate și spiritualitate națională, alături de domnitori precum: Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir și alții.

Cartea domnului Gheorghe Gherghe intitulată "Mănăstirea Bujoreni (Măgaru) din județul Vaslui", scrisă împreună cu fiica domniei sale, Sidonia-Elena Diaconu, a apărut în condiții grafice excelente la Editura PIM din Iași, în 119 pagini, plus 10 fotografii color. Ea întregeste spiritual, istoric și cultural întreaga gamă de scrieri și documentări relevante și documentate științific la existența mănăstirii Bujoreni și a zonelor din împrejurimea mănăstirii, loc binecuvântat de Dumnezeu prin frumusețile naturale și pentru frumusețea cadrului spiritual care este pentru zona Bărlad, alături de celelalte edificii monastice și istorice, o candelă și o făclie permanent aprinsă de rugăciune pentru toți iubitorii de Dumnezeu, care doresc să se unească cu lumina lui Hristos în puterea Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii.

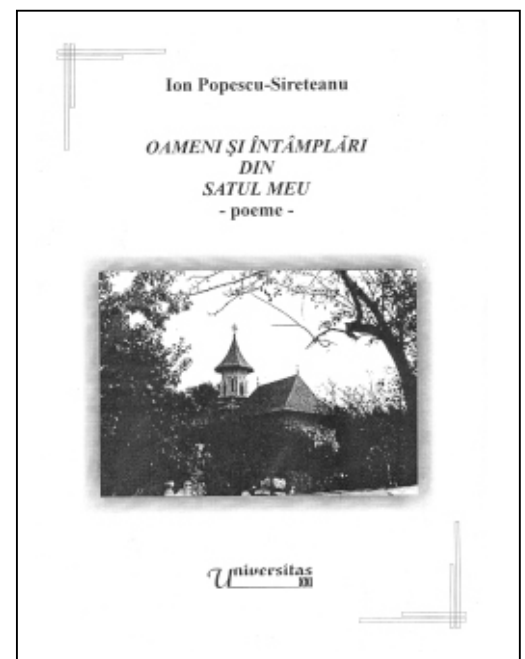

Ieromonah Atanasie Sandu,
Mănăstirea Bujoreni

OAMENI ȘI ÎNTÂMPLĂRI DIN SATUL MEU

Am citit zilele acestea, cu un interes din ce în ce mai mare, o carte de un tragism care îndurerează oameni și lucruri deopotrivă. Autorul este Ion Popescu-Sireteanu, profesor universitar, doctor în filologie, nume foarte cunoscut în domeniul artei și al culturii în general. Cartea are un titlu simplu, așa zice chiar semnificativ de simplu: **Oameni și întâmplări din satul meu. Poeme.**

În întregul său, volumul este o meditație gravă asupra vieții, a rostului pe care îl are omul pe pământ sau poate a căutării unui presupus rost. În cartea aceasta a lui Ion Popescu-Sireteanu totul este durere, până și puținele

momente de lumină și liniște au în adâncul lor amenințări neștiute. Conștiința vremelniceii, a destrămării, cum zicea Blaga, amintirea a toate câte au fost și ia celor care ar fi putut să fie, întâmplări și vremuri care au cotropit suflete și locuri, toate se adună într-o imagine care pare a fi o perpetuă răstăgînire.

Oameni și întâmplări din satul meu de Ion Popescu-Sireteanu este o carte tristă, care se înscrie pe linia literaturii grave, cu rezonanțe metafizice.

Ion Popescu-Sireteanu este un moralist și un filozof din spița existențialiştilor, pentru care omul este o ființă aruncată în univers. El, în lume, între oameni și după ani și ani de viață, se simte copleșit de singurătate".

Ion Maftעי, emisiunea *Alternanțe sonore*, 30 martie 2003, Radio Iași.

Ramona Halapciug

Planul Marshall – geneză, concretizare și consecințe

Perioada de după anul 1945 a coincis cu perioada de maximă popularitate a comunismului în Europa și în afara acesteia. Partidele comuniste au câștigat numeroase voturi în alegerile libere din Belgia, Franța, Italia, Cehoslovacia și Finlanda, dar și în Asia (Vietnam, India și Japonia) și în toată America Latină. Mai mult, comuniștii au câștigat un sprijin popular notabil și în China, Grecia și Iran, unde nu s-au organizat alegeri libere sau acestea au fost viciate, comuniștii având un cuvânt greu de spus. În contrast cu declinul Europei, Statele Unite ale Americii concentră o forță productivă colosală, care atinge jumătate din capacitatea mondială. Ele asigurau cea mai mare parte a schimburilor comerciale, exercitând o influență decisivă asupra comerțului internațional. Comunismului americanii i-au răspuns printr-o ofensivă ideologică masivă, urmărind să-l îngrădească prin măsuri agresive diplomatice dar și militare. Statele Unite ale Americii și-au arogat rolul de conducător în lupta de apărare a „lumii libere”, cel puțin cu un succes la fel de mare cu al Uniunii Sovietice, care-și cucerise poziția de lider al lumii progresiste și antiimperialiste.

Criza în care se aflau țările europene trebuia evitată, Statele Unite ale Americii conștientizând acest lucru nu numai pentru că starea precară a guvernelor europene ducea inevitabil la măsuri protecționiste care periclitau **politica open-door** și pentru că un colaps al Europei ar fi lipsit Statele Unite ale Americii de o piață de comerț și desfacere importantă, declanșând o recesiune mondială de dimensiuni inimaginabile, dar și pentru că această criză ar fi putut fi folosită de comuniști pentru a prelua puterea în Europa. În cazul Greciei și Franței se putea prevedea că după căderea economică avea să urmeze preluarea puterii de către comuniști și că fără un ajutor american de proporții situația urma să se înrăutățească iremediabil.

În aceste condiții dificile din punct de vedere economic și de perspectiva ca zone ale Europei Occidentale să devină comuniste, Statele Unite ale Americii, ca unică țară capabilă să modeleze o nouă ordine economică internațională, și-au schimbat tactica și, după dezbateri aprinse în cadrul Administrației privind cursul politicii potrivite, s-au îndreptat către o implicare sporită în adoptarea deciziilor economice în Europa. În acest scop a fost lansată Doctrina Truman. Este vorba despre discursul ținut în fața Congresului la 12 martie 1947 de către președintele american Harry Truman. A reprezentat un moment de cotitură în relațiile internaționale pentru că, pentru prima dată în istoria lor, Statele Unite ale Americii avansau pe timp de pace în afara frontierelor lor. Se urmărea susținerea financiară a Greciei și Turciei, state aflate la granița celor două lumi (americană și sovietică), pentru a se evita căderea lor în sfera de influență comunistă. Se decidea o politică defensivă a lumii occidentale și a aliaților ei față de Rusia Sovietică. Secretarul de stat american George Marshall, într-un discurs inaugural rostit la Harvard University la 5 iunie 1947, vine cu o propunere ingenioasă: pe baza conceptului de „ajutor economic reciproc” acordat statelor europene, propunea

ajutorarea de către Statele Unite ale Americii pentru refacerea economiilor distruse de război. Condiția era „integrarea și coordonarea programelor economice” ale acestor țări, la nivelul fiecărui guvern din statele ce erau de acord să participe la proiect. Cu alte cuvinte, participarea la Planul Marshall era deschisă chiar și guvernelor aflate sub orbita sovietică. Marshall explicase că ar trebui invitați rușii să participe pentru a nu fi acuzați de împărțeala Europei, dar că s-ar putea spera că ei ar sfârși prin a refuza, pentru că li s-ar cere să prezinte toate informațiile asupra situației lor economice și financiare. Nimeni nu dorea să vadă Moscova implicată în cheltuirea banilor americani. Dar era o stratagemă politică: dacă sovieticii refuzau, ei apăreau drept cei care hotărâu divizarea Europei, dacă acceptau, urma să li se comunice condiții severe pentru contribuția constructivă la desfășurarea programului.

Planul Marshall, cunoscut și sub numele de **Programul de Reconstrucție Europeană** (European Recovery Program), a avut o motivație politică, adâncirea erodării economiei vest – europene putând cauza o prăbușire politică, ale cărei consecințe imprevizibile ar fi adus prejudicii Statelor Unite ale Americii. În esență, era apreciată posibilitatea ca, pe un fond de gravă slăbiciune a Europei, întregul continent să intre sub dominația URSS.

Statele Occidentale au fost în totalitate de acord cu propunerea americană. De cealaltă parte a baricadei, în Rusia Sovietică, reacțiile au fost confuze. La 16 iunie, oficiosul sovietic *Pravda* califică Planul Marshall ca un „amestec în treburile interne ale altor state” dar peste numai două zile, ministrul de Externe Viaceslav Molotov, accepta propunerea omologilor săi britanic și francez de a discuta despre prevederile Planului. În discuțiile purtate la Paris, șefii diplomațiilor franceză și britanică au susținut un program de reconstrucție economică în care să fie inclusă și Germania. Molotov nu se opunea reconstrucției Germaniei, dar era mult mai interesat de despăgubirile pe care aceasta urma să le acorde URSS. Molotov negocia ferm și nu era dispus la concesi, deși Stalin nu luase încă decizia finală privind Planul Marshall. Hotărârea a fost luată în timpul discuțiilor care continuau la Paris. La 11 iulie, Molotov a primit o scrisoare de la Stalin, după care a refuzat net propunerile omologilor săi și a părăsit lucrările Conferinței. Conducerea sovietică se vedea amenințată de dorința statelor est-europene de a participa la Planul Marshall, anticipând astfel deschiderea Europei de Est către influența vestică. De aceea, li s-a cerut imediat guvernele est-europene să respingă oferta americană. Odată cu refuzul guvernului sovietic și al statelor est-europene de a participa la Planul Marshall, strategia sovietică din Europa de cooperare cu puterile occidentale și de stabilizare a Europei de Vest practic eșuase. Formarea unui bloc occidental, lucru evitat de strategia sovietică, era acum inevitabilă, nu numai pentru că guvernul american dorea acest lucru, ci și deoarece conducerea URSS se decisese să considere cooperarea sa în cadrul programului de reconstrucție ca incompatibilă cu controlul asupra

spațiului est-european. Moscova nu mai era acum interesată nici măcar să mai salveze aparențele în ceea ce privea comunicarea cu Occidentul și a mărit presiunea asupra țărilor din sfera sa de dominație. Prin urmare, a hotărât să creeze „blocul țărilor din Est”, ceea ce avea să devină foarte curând țările din „lagărul socialist”. Scopul lui Stalin era să-și întărească controlul asupra sateliților: a fi comunism nu era suficient, ci trebuia să fie un comunism de tip rusesc. Europa răsăriteană urma să fie industrializată, colectivizată și centralizată, statele din regiune trebuiau să facă comerț în principal între ele, iar contactele cu exteriorul lumii comuniste trebuiau descurajate.

Pe ansamblul duratei de aplicare a Planului Marshall (3 aprilie 1948 – 30 iunie 1952), ajutorul economic s-a ridicat la aproximativ 13,3 miliarde de dolari. Prin Planul Marshall s-a transferat în Europa mai mult de 1% din PIB-ul american, adică 3,5% din PIB-ul european. Beneficiile programelor naționale și ale Planului Marshall vor permite Europei Occidentale să depășească nivelul mediu de dezvoltare de dinainte de război în 1949, ceea ce de fapt însemna că Reconstrucția era terminată.

Toate ajutoarele derivate din Planul Marshall au fost în beneficiul statelor europene occidentale, în timp ce Europa de Sud-Est era cufundată din ce în ce mai mult în bezna comunismului. Este interesantă atitudinea presei românești față de Doctrina Truman și Planul Marshall. Politica americană era denunțată drept „fascistă”, iar Doctrina Truman era etichetată drept „o variantă americană a teoriei hitleriste a spațiului vital.” În paralel cu construirea unei imagini a Statelor Unite ale Americii de agresor mondial, în special în Europa, era lansată o dezbatere care să sensibilizeze pe eventualii suporteri ai Partidului Comunist Român din rândul proletariatului. Administrația Truman devenea, printr-o propagandă persistentă, un adevărat călău al muncitorimii americane. Dacă Europa de Vest, prin elita ei capitalistă, putea primi acest ajutor, *Scânteia* oferea argumente „solide” care să justifice refuzul său în Est: industria și agricultura și-ar fi revenit deja prin forțe proprii,

URSS contribuia masiv la refacerea vecinilor săi și, în principal, Est-ul nu ar fi consimțit „să-și vândă libertatea pe dolari, redevenind sclav al monopolistilor occidentali”. *Scânteia* găzduia lungi articole din *Pravda* ori opinii ale comuniștilor vestici, care se aflau pe poziții contrare Planului Marshall. Se poate citi că „valul împotriva Planului e în creștere spectaculoasă și că aproape nimeni nu mai susține proiectul secretarului de stat”.

Au existat și opinii contrare, exprimate de gânditori de seamă ai culturii românești. Constantin Rădulescu-Motru analiza cu luciditate poziția României față de Planul Marshall, din perspectiva omului de cultură atașat valorilor civilizației apusene, cu mâhnirea de a vedea cum țara pierde șansa redresării economice și a comuniunii cu Occidentul, fiindu-i sortit să rămână în spatele Cortinei de Fier, în blocul țărilor dominate de Moscova. Iată ce scria în cursul lunii iunie 1947: „poporul român aparține, prin conduita sa sufletească, la tipul democrației apusene ... Truman voiește să gonească foamea din România, pe când Stalin voiește ca prin foamete să ocupe România. Dar chestiunea alegerii tipului de democrație nu se hotărăște de români numaidecât după constituția lor sufletească. [...] **Nenorocirea pentru noi românii este că avem la guvern nici măcar marxiști fanatici, ci niște papagali ai ideologiei marxiste. Și papagalii sunt mai greu de adus să-și iasă din cele ce au învățat pe comandă!...** Alături de consecințele economice pe care Planul Marshall le-a adus prin dezvoltarea statelor care l-au acceptat, au fost și importante consecințe pe plan politic. S-a spus că Planul Marshall a fost inițiativa de politică externă americană cea mai curajoasă și costisitoare, practică vreodată pe timp de pace. A satisfăcut orgoliul american, contribuind la impunerea Statelor Unite ale Americii ca superputere mondială. Pe termen scurt, a demonstrat capacitatea Americii de a promova o politică economică de coerență pentru refacerea Europei și depășirea perioadei de depresie postbelică. Pe termen lung, a avut ca efecte stoparea extinderii regimului comunist în Europa Occidentală și menținerea independenței politice și economice a țărilor din Occident.

Gheorghe Clapa

Începuturile industrializării orașului Bârlad (2)

În legătură cu materia primă „seul” (amestecat cu cenușe de lemn), se dezvoltă meșteșugul săpunarilor sau a soponarilor; se amintește la 1744 mai 22, starostele de soponari Constantin Praja. Săpunarii trebuie să fie destul de însemnați, deoarece la 1755 februarie 4 întâlnim pe Ștefan Tătaru staroste de soponari; se face mențiune și de o fântână a soponarilor la 1806 august 14, pe vatra târgului în coada uliței Mari ce merge spre biserica gpd (gospod). La anul 1815 pomenește și de atelierile de soponerie ale lui Ion Andrei pe „ulița Nouă” și Mile Brânză.

Nevoile de iluminat și mai ales cerințele bisericilor, la efectuarea serviciului religios, au dus la meșteșugul fabricării lumânărilor din ceară și din seu. Fabricarea lumânărilor din seu era supravegheată în privește îndestularea orașului și a neamestecului cu „felurime murdalăcure” care să pricinuiască putoare. În ce privește lumânările de ceară, controlul era mai aspru, pentru a nu se amesteca și cu seul de animale. Se face mențiune de o mungerie la 1810 septembrie 19, precum și de Vlad Mungiu la 1801 mai 11, de Neculi Mungiu, Dima mungiu și Nistor Negru fanaragiul la 1815.

Pădurile din împrejurimile Bârladului, vestitul Codrul Ghenghii,

furnizau stejarul pentru construcția corăbiilor și era căutat din cele mai vechi timpuri, reminiscență de pe vremea când bărlădenii au ajuns Olbia. Meșterii constructori aveau nevoie și de odgoane, pentru legatul șalupelor și a catargelor; otgoanele și funiile făcute la Tutova și Tecuci, le aflăm în 1822. Anul 1815 reamintește pe marangozu Mavrodin.

Căldărarii sunt în parte numai robi țigani și lucrează pentru stăpânii lor. Se întâlnesc totuși și români, deoarece la 1825 septembrie 4 și la 1842 august 28, se reamintește neguțitorul Tănase Chiriac căldărarul. Catagrafia din anul 1845 arată doi căldărari, doi alămari și un tinichigiu.

O breaslă însemnată este a argintarilor, care fereau cu argint diferite obiecte de cult; o evanghelie, o cruce, sau confecționau candelă sau cadelnite din argint. Tot aceștia mai lucrau și pentru boieri la înfrumusețarea harnașamentelor sau a veselei, după cum se constată din foile de zestre. Meșteri avem și la Bârlad, pe argintarul Iani la 1813 decembrie 26, pe argintarul Ghenul zăt Arghieri la 1815 și pe zlătarul Arghieri la 1801 mai 11.

Un meșteșug constituit din multe operații și care a dat loc la o diversificare a meseriilor, este cel al lemnarilor. Aceștia aveau un rol

întins, începând de la mese și scaune, paturi și lavițe, dulapuri și lăzi de zestre, până la lemnăria de clădiri și caretășie. Întâlnim la 1822 noiembrie 17 pe Toader Hăulică calfă de dulgheri, care prin bună tocmeală a alcătuit pentru biserica „Sf. Spiridon”, costoroavile de stejar, acoperișul de șindră, pardoseli, stranele și cafasul-din banii călfiei”, „din hăcu meu” și am luat 205 lei de am plătit meșterii pe care „ia tocmit di mi-au lucrat agiutor la biserica” - 1825 octombrie 28 (1822 noiembrie 17; 1824 aprilie 28).

Meșteșugul lemnașilor este căutat și la construirea caselor boierești. O mențiune găsim la 1825 februarie 20 pentru meșterii Toader Hăulică și Ioniță Brașoveanu care fac cherestea la casele biv vel paharnicului Gh. Oprișan. Întâlnim și alți meșteri: dulgherii Gheorghe calfă, Dumitru, Constantin și Petre Botezatul. La lucrările mele importante, pentru biserici, exemplu dranița de la Schitul Simișoara - calfa Toader Hăulică cu 14 meșteri în afară de bani, au primit 24 vedre de vin, una vadră rachiu, zece dimirlii făină popușoi, 20 ocă brânză de oi și carnea de la un bou, iar calfa a primit și o pereche de ciobote - doc. 1841 mai 31. În legătură cu ornamentarea mobilierului din lemn a bisericii „Sf. Spiridon”, Toader Hăulică a tocmit pe „săpătoriu Alecsi” să facă 60 de strane, conform zapisului din 1824 aprilie 28. Meseria aceasta a avut o răspândire mare, cu sensul de sculptor în lemn la înfrumusețarea bisericilor.

În activitatea cărătașilor, care se ocupau numai cu confecționarea de căruțe și harabale, se petrece o mare schimbare, ca o influență a apusului. Cerințele sunt pretențioase și moda cere trăsături de lux și îmbunătățiri: apar caleștile, carrozza. Știrea ne este dată de meseriașul neamț ERnst Christian Döbel la anul 1830 care lucrează la „fabrica de trăsuri” a grecului Andriko Mamachi din Bârlad. Döbel a scris și o carte (Gotha 1843) despre călătoria sa din Moldova, după o ședere de 6 luni numai în Bârlad, fiind gonit de holeră.

Cărămizile necesare construirii caselor erau confecționate din lut, paie sau nisip frământat cu apă și apoi bine ars în cuptoare speciale; la început cărămidarii erau țigani. Primele construcții din cărămidă au fost bisericile, începând cu secolul al XV-lea și al XVI-lea; ulterior începe și construcția caselor boierești și a negustorilor. La Bârlad începutul nu-l știm, dar trebuie să fi apărut de mult, deoarece documentul din 1813 septembrie 11, face mențiunea de o „cărămidărie”, iar la anul 1815 cărămidarii Ion, Petrache, Gheorghe, Mihalachi, îi găsim plasați în mahalaua Munteni. Acest meșteșug producea cantități însemnate de cărămizi și putea aproviziona cerințele orașului. Socotelile bisericilor cuprind cărămida ce s-a întrebuițat; s-a cumpărat 162.000 bucăți pentru biserica „Sf. Voievozi” la 1840 noiembrie 12; pentru biserica „Sf. Ilie” la 1862 septembrie 7, s-a cumpărat cantitatea de 601.720 cărămizi cu suma de 23.564 lei. Numai cantitățile pentru aceste două biserici ne poate da idee de numărul cărămidizilor ce se fabricau pentru cele 15 biserici ale orașului.

Constructorii bisericilor se numesc chețrari. La anul 1856 august 1, maistrul de chețrari Mihaiu Popoiu face un contract pentru zidirea clopotniței bisericii „Sf. Gheorghe” în preț de lei 13.000 cu chețrarii și salahorii lui (numai manopera). Tot pe maistrul de chețrari Mihaiu Popoiu îl găsim cu contract la 1861 iulie 12, pentru zidirea bisericii „Sf. Ilie”, în preț de 25.160 lei (numai manopera). Tot pe maistrul de chețrari Mihaiu Popoiu îl găsim cu contract la 1861 iulie 12, pentru zidirea bisericii „Sf. Ilie”, în preț de 25.160 lei (numai manopera și plata pietrarilor și salahorilor). În sama de venituri și cheltuieli a bisericii mai găsim pe Gheorghie Baciul calfă, pentru zidit la 1862 și primește

suma de lei 6735.

Documentul din 1757 februarie 20 face mențiune de o olărie care producea forme de tot vechi și foarte felurite, marfă mai ieftină: oale, ulcele, străchini, după cerințele țărănești, mult mai modeste. Catagrafia anului 1845 arată în Bârlad 68 meșteri olari și 7 calfe, practicând o veche îndeletnicire a omului. Arhitecții sunt chemați și ei la zidirea bisericilor pentru a-și spune cuvântul; la 1840 noiembrie 12 arhitectul Ioan Sârbeschi primește suma de 5400 lei de la biserica „Sf. Voievozi”.

Înființarea de școli la Bârlad și ridicarea unor oameni de litere și artă a dus la necesitatea tipăririi de cărți și reviste. Astfel iau ființă, treptat, o serie de tipografii. Evidențiem: tipografia Unirea la 1869 iulie 15, tip. George Cațașanu la 1878 septembrie 20, tip. Română la 1887 mai 1, tip. G. Munteanu la 1890 octombrie 27, tip. Nouă la 1894, tip. Modernă la 1896, tip. G. Lețcaș la 1900 (la anul 1944 mai erau în Bârlad 3 tipografii: Constantin Lupașcu, N. Peiu și Frații Chiriac).

Documentele ne semnalează că pe timpul lui Vasile Lupu s-a exercitat în oraș fabricația silistrei, care era sub ascultarea șoltuzului, trecută apoi sub starostele de negustori Toader. Sub domnia lui Gheorghe Ștefan (în iunie 1654) se fabrica silitra. A rămas numirea de mahalaua „Silistrei” la 1754 mai 9.

Prima fază de început a meseriilor se caracterizează printr-o libertate individuală a meșterilor. Cunoașterea meșteșugului este fără învățătură; printr-o pregătire și o practică neîntreruptă ei își însușesc cunoștințele. Îndeletnicirea lor devine o poreclă pentru ei, și apoi un nume de familie pentru urmași. Amintim numai o parte din numele de familie, cel mai răspândit din acea epocă: Abageru și Abagiu de aba, Blănaru, Cojocar, Ciobotaru, Croitoru, Dulgheru, Tăbăcaru, de la profesia pe care o practicau.

Meșterii se asociază între ei pe bresle și-și aleg un staroste. Membrii breslelor se socoteau între ei ca „frați” apoi iau denumirea de „breslași”. Ei își alegeau o biserică a lor, construită cu banii breslelor, a cărui hram era sărbătorit. Meșterii mergeau la slujba bisericească cu starostele lor, aveau o zi de ospaț și petreceau în comun. Breasla blănarilor își aveau biserica „Sf. Ilie” (construită cu banii lor), iar breasla abagerilor pe cea a „Sf. Gheorghe”.

Inițial meșterii își comercializau numai munca și prelucrau materia primă adusă de client. Cu timpul, ei își procurau și materia primă și vindeau direct consumatorului produsul gata făcut. În acest timp (după cum s-a arătat mai sus), toți meșterii sunt români; străinii apar spre sfârșitul secolului al XIX-lea. După o statistică din anii 1900-1901, în orașul Bârlad, situația meșteșugarilor se prezenta astfel:

	Români	Străini	Total
Maiștri	679	360	1039
Calfe	225	155	380
Ucenici	160	116	276
			1695

În faza dezvoltării capitalismului, până la anul 1944, industria orașului era inexistentă; toate mărfurile vin făcute de-a gata din străinătate, sau din unele orașe ale țării. În oraș existau 2 mori (a lui Zeilig, Șaraga cu 21 lucrători și Fr. Edelștein cu 15 lucrători) care produceau făina pentru consumul intern și aprovizionarea orașelor vecine Tecuci, Vaslui și Huși; un atelier mecanic a lui Bruno Milic cu 60 lucrători; fabrica de casinci „Vulturul” cu 17 lucrători; fabrica de lumânări cu 9 lucrători; la acestea se adaugă 5 ateliere de umplut sifoane.

- sfârșit -

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală “Academia Bârlădeană”.

Anul XIV, nr. 2(27), mai 2007,

Bârlad, Bd. Republicii nr.235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef),

Ritta Mintiade, Bogdan Artene, Emanuel Cerbu

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad.

**Manuscrisele trimise pe adresa
redacției se publică în ordinea
necesităților redacționale.
Materialele nepublicate nu se
restituie.**

**Răspunderea pentru conținutul
articolelor publicate
aparține autorilor.**